

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึง เอกสาร และผลงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 การวิเคราะห์เนื้อหา หลักสูตร ลักษณะความเป็นพลเมืองดี โดยจะเสนอตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของความเป็นพลเมืองดี
2. ลักษณะความเป็นพลเมืองดี และการจัดการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี
3. โครงสร้างและเนื้อหา หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521
4. การวิเคราะห์หลักสูตร
5. การวิเคราะห์เนื้อหา
6. ประเภทของเนื้อหา
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี
 - 7.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หนังสือและหลักสูตร

ความหมายของความเป็นพลเมืองดี

การจัดการศึกษาให้กับคนในประเทศ ไม่ว่าจะ เป็นประเทศใดต่างก็มุ่งหวังที่จะปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้กับคนในประเทศของตน ทั้งนี้เพราะความเป็นพลเมืองดีเป็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของบุคคล ที่จะทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ต่อสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมสำหรับในภาวะปัจจุบันของประเทศต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ฉะนั้นแต่ละประเทศจึงพยายามที่จะสร้างคนของตนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ แต่การให้ความหมายของพลเมืองดีนั้น ย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและความมุ่งหมายของสังคมแต่ละแห่ง ทั้งนี้เพราะใน

แต่ละสังคมต่างก็มุ่งหวังที่จะสร้างคนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ ตามที่สังคมนั้นวางเอาไว้ เช่น พลเมืองดีของเกาหลีใต้ (Korean Educational Development Institute 1979 : 18-20) ในระยะการพัฒนาฟื้นฟูเศรษฐกิจ. (พ.ศ. 2516 - ปัจจุบัน) เป็นระยะแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม ต้องการฝึกอบรมให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาชาติ ฉะนั้นขบวนการศึกษาเขมาด (Saemuel Education Process) จึงเน้นการปลูกฝังให้นักเรียนมีวิญญาณแห่งความขยัน ช่วยตนเอง และการให้ความร่วมมือ สำหรับประเทศญี่ปุ่น (ทรศनिया กัลยามมิตร 2526 : 41) คนที่เป็นคนสมบูรณ์ของชาวญี่ปุ่น คือ ผู้ที่มีจริยธรรม และมีความสำนึกในวัฒนธรรมของชาติ ในสหรัฐอเมริกา (AASA 1954 : 360-361) กล่าวว่า พลเมืองดี คือ คนที่เข้าใจและเห็นคุณค่าของประชาธิปไตย พัฒนาการรักษาดีด้วยความฉลาด มีส่วนร่วมในสังคม มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม ตัดสินใจด้วยความมีเหตุผล มีความคิดเห็นที่ถูกต้องสอดคล้องกับที่สังคมต้องการและที่การเมืองกำหนดขึ้น

วัชรีย์ ชูวะคำ (2517 : 32-34) ได้รวบรวมทัศนะของบุคคลสำคัญหลายคน ที่แสดงเกี่ยวกับความเป็น "คนดี" ในยุคสังคมประชาธิปไตยไว้ 7 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 เป็นทัศนะของมาสโลว์ เห็นว่าคนดี คือ "คนมีความพอที" ได้แก่ คนที่มีลักษณะสันโดษ ยอมรับตนเองและผู้อื่น กระจุกใจหรือจนทอชีวิต กล้าเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสม โดยไม่หวั่นทอระเบียบแบบแผนที่มีอยู่ รู้จักการแก้ปัญหาและมีความอดทนเพียงพอ เป็นที่พึ่งของตนเอง มีความซาบซึ้งในตัวบุคคลและสิ่งต่าง ๆ รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความสงสาร เห็นใจและรักเพื่อนมนุษย์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีทัศนคติและค่านิยมในประชาธิปไตย เคารพในศาสนาของตน มีคุณธรรม รู้จักรวางเป้าหมาย และวิธีก้าวเดินไปสู่เป้าหมาย มีอารมณ์ขัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ลบหลู่ผู้อื่น มีความคิดริเริ่ม

แบบที่ 2 เป็นทัศนะของออสฟอร์ด เห็นว่าคนดีคือ "คนที่เจริญด้วยวิญญาณะ" ได้แก่ คนที่เชื่อเพื่อเชื่อแต่ต่อผู้อื่น คิดถึงส่วนรวม มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น รู้สึกเป็นมิตร เข้าใจเห็นใจผู้อื่น ให้ความสำคัญผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ มีความมั่นคงในอารมณ์เชื่อมั่นในตัวเอง ปรับตัวได้ มองและเข้าใจสภาพต่าง ๆ ไคถูกตอง แสดงออกอย่างฉลาด มีวิธีการและทักษะในการแก้ปัญหาสามารถรวมพลังในตัวเพื่อทำงานให้สำเร็จ เข้าใจและพอใจในตนเอง มีอารมณ์ขัน มีปรัชญาชีวิตที่แน่นอน

แบบที่ 3 เป็นทัศนะของคาร์ล โรเจอร์ส เห็นว่าคนดี คือ "คนเพียบพร้อม" ไคแก่ คนที่พร้อมจะรับประสบการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงทาง ๆ รักอิสระเสรี เชื่อมั่นในตนเองเสมอ

แบบที่ 4 เป็นทัศนะของโคมป์และสติกก์ เห็นว่าคนดี คือ "คนที่มีความพอดี" ไคแก่ คนที่มองเห็นความดีงามในตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และสภาพแวดล้อม มองโลกในแง่ดี

แบบที่ 5 เป็นทัศนะของโซเบิน เห็นว่าคนดี คือ "คนมีบุคลิกภาพปกติ" ไคแก่ คนที่มีความรับผิดชอบควบคุมตนเองได้ มีมนุษยสัมพันธ์ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดมั่นในอุดมการณ์และมาตรฐานการปฏิบัติของส่วนรวม

แบบที่ 6 เป็นทัศนะของแบรרון เห็นว่าคนดี คือ "คนมีบุคลิกภาพสุขุม" ไคแก่ คนที่มีความสามารถจัดระบบงานได้ดี รู้จักปรับตัว มีความรู้และมีพลังงานสูง มองสิ่งต่าง ๆ ไคถูกของตามที่ เป็นจริงไครวดเร็ว, เข่าใจตนเอง, มีคุณธรรม ไควางใจไคเห็นว่าตนเองมีความสุขมากกว่าผู้อื่น

แบบที่ 7 เป็นทัศนะของรอย ฮีช เห็นว่าคนดีคือ "นักบุญจรรยาที่มีเหตุผล" ไคแก่ คนที่มีมนุษยสัมพันธ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และถ่ายทอดไค มีความอยากรู้อยากเห็นและมีความคิดเชิงวิจารณ์ เป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ มีความอดทน

ความหมายของความเป็นคนดีที่บุคคลต่าง ๆ กล่าวมานี้ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่บุคคลพึงมีในตนเอง พึ่งปฏิบัติต่อผู้อื่นและต่อสังคม อันหมายถึง การเป็นคนดีในสังคม จึงอาจจะกล่าวได้ว่า ความเป็นคนดีในที่นี้ คือ ความเป็นพลเมืองดีนั่นเอง ฉะนั้น ความหมายของความเป็นพลเมืองดีตามทัศนะของบุคคลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น โดยสรุป หมายถึง การเป็นคนที่ดีรู้จักยอมรับตนเองและผู้อื่น มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักปรับตัว รู้จักการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

นอกจากนี้ยังมีบุคคลต่าง ๆ และสถาบันต่าง ๆ กล่าวถึงความหมายของพลเมืองดีไว้ดังนี้

เซอร์วูด (Sherwood 1947 : 1124-1128) ได้กล่าวไว้พอสรุปไว้ว่า การเป็นพลเมืองดีนั้น คือการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว กล่าวคือ ต้องมีความเคารพ นับถือ เชื่อฟังซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา ทำงานในส่วนที่เป็นหน้าที่ของตน ไม่ ผิดค่านิยมประเพณี และต้องเป็นที่พึ่งพาอาศัยของคนอื่น ๆ ได้ และต้องเป็นสมาชิกที่ดี ของโรงเรียน มีความตั้งใจเรียนสม่ำเสมอ มีความซื่อสัตย์ ยอมรับนับถือในสิทธิของผู้อื่น เชื่อฟังผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบในทรัพย์สินและชื่อเสียงของโรงเรียน มีความร่วมมือใน กิจกรรมของโรงเรียน นอกจากนี้จะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนด้วย คือ ต้องรู้จักใช้ สิทธิออกเสียงอย่างระมัดระวัง เชื่อฟังกฎหมาย คิดถึงชุมชนมากกว่าตนเอง ยอมรับ นับถือความคิดเห็นของคนส่วนมาก และทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

แฟรงกลิน (Franklin 1965 : 153) ได้กล่าวถึงความหมาย ของ ความเป็นพลเมืองดีไว้ 2 ความหมาย คือ ในความหมายที่แคบ ความเป็นพลเมืองดี หมายถึง สถานะทางกฎหมายในประเทศใดประเทศหนึ่ง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความ สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อหน้าที่ทางการเมือง เช่น การออกเสียงลงคะแนน การจัดการ ของรัฐบาล การดำรงตำแหน่งของรัฐ สิทธิและความรับผิดชอบตามกฎหมาย อีกความ หมายหนึ่งโดยนัยกว้างพลเมืองดี หมายถึง คุณภาพของบุคคลที่พึงปรารถนาในฐานะ สมาชิกของมนุษย์ ฉะนั้นโดยสรุปทั้งสองความหมายที่กล่าวมา พลเมืองดีจึงหมายความว่า ถึง ความสัมพันธ์ของเอกัตบุคคคลต่อรัฐบาลของตน และความสัมพันธ์ของ เอกัตบุคคคล ต่อ สมาชิกอื่น ๆ และกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมประชาธิปไตยสังคมใดสังคมหนึ่ง

เรมี (Remy 1980 : 15) ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือคู่มือสมรรถภาพ ความเป็นพลเมืองดีขั้นพื้นฐานว่า "สมรรถภาพความเป็นพลเมืองดี หมายถึง ความ สามารถเฉพาะ ที่เอกัตบุคคคลพึงมีเพื่อที่จะประพฤติตามแนวทาง ซึ่งใช้ความหมายเพื่อที่ จะก่อให้เกิดผลที่ตนต้องการ ตามบทบาทในฐานะพลเมือง การเตรียมเยาวชนให้เป็น พลเมืองดีนั้น เรมี (Remy 1980 : 64) ได้กล่าวไว้ว่า ความเป็นพลเมืองดี ไม่ใช่เป็น หน้าที่ของผู้ใหญ่เท่านั้นที่จะทำได้ เพราะความเป็นพลเมืองดีเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องของการปกครองในกลุ่มคนต่าง ๆ หลายกลุ่ม ฉะนั้นเราสามารถที่จะเตรียม เยาวชนให้เป็นพลเมืองดีได้โดยชี้ให้เยาวชนได้รู้จักสิทธิ ความรับผิดชอบ และงาน ของความเป็นพลเมืองดีได้ จากรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ครู บุคคล

อื่น ๆ เพื่อนบ้าน และชุมชนอย่างกว้างขวาง

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้ให้ความหมายของพลเมืองดีว่า พลเมืองดี หมายถึง ผู้ที่สามารถนำตนเองได้ มีเหตุผลและวิจารณ์อย่าง ภูัจฉเลือก เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและบ้านเมือง ตื่นตัวต่อปัญหาสังคมและร่วมมือดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไป พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไม่ทิ้งวางเฉยในเหตุการณ์ต่าง ๆ (กรมสามัญศึกษา 2511 : 4)

ดวงเคื่อน พันธุมนาวิน (ดวงเคื่อน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบ-ปัจจนิก 2520 : 4) ให้ความหมายของพลเมืองดี คือการมีจริยธรรมสูง นั่นคือ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

นอกจากนี้ในแผนการศึกษาแห่งชาติของไทยแต่ละฉบับ ก็ได้แสดงเจตนารมณ์ของการศึกษา เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งความหมายของคำว่า พลเมืองดี นั้นก็ได้เป็นไปตามสภาพแวดล้อมและความมุ่งหวังของรัฐบาลสมัยนั้น ๆ ซึ่งนำมาแสดง ได้ดังนี้

ในแผนการศึกษาชาติ 2 ฉบับ คือ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2475 และ แผนการศึกษา ชาติ พ.ศ.2479 (ศึกษาธิการ 2504 : 27, 116) ปรากฏข้อความ บางตอนว่า "...ให้พลเมืองทุกคนไม่เลือกเพศ ชาติ ศาสนา ได้รับการศึกษาพอเหมาะ แก่ศักยภาพของตน.....รัฐมีความมุ่งหมายจะให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษา เพื่อจะ ได้ทำหน้าที่พลเมืองตามระบอบรัฐธรรมนูญได้เต็มที่..." ฉะนั้นพลเมืองดีในยุคนั้น คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนตามระบอบรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพราะสมัยนั้นประเทศไทยกำลังเริ่มใช้การ ปกครองระบอบประชาธิปไตย

การเป็นพลเมืองดีของแผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2503 นั้น หมายถึง การที่ เป็นบุคคลที่ "มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพ สมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพ และทำ คุนประโยชน์แก่ประเทศชาติ" ซึ่งเป็นการเน้นเรื่องการศึกษาอบรมเพื่อให้มีศีลธรรม วัฒนธรรม ระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะตรงกับนโยบาย

ของรัฐบาลสมัยนั้นที่กำลังเริ่มพัฒนาประเทศ (ศึกษาธิการ 2504 : 3)

ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้จัดการศึกษาโดยเน้นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งหวังสร้างเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอดปลอดภัย ความมั่นคง และความสามัคคีร่วมกันในสังคมไทยเป็นประการสำคัญ ฉะนั้นการจัดการศึกษาทุกระดับจึงมุ่งให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา รักการทำงาน และสนใจที่จะมีส่วนร่วมในภารกิจของส่วนรวม ตามวิถีทางของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรม มีศีลธรรม รู้จักใช้สิทธิ และหน้าที่ภายในขอบเขตของกฎหมาย (ศึกษาธิการ ม.ป.ป. : 4-10)

เมื่อได้พิจารณาถึงความหมายของความเป็นพลเมืองดีทั้งของต่างประเทศและของไทย ดังโลกกล่าวมาแล้วข้างต้น ก็จะได้เห็นว่า มีส่วนคล้ายคลึงกันในการอย่างกว้าง ๆ เช่น การมีความรู้ลึกซึ้งดีชอบชั่วดี รู้เรื่องการปกครองประเทศ รู้จักการใช้สิทธิ รู้หน้าที่ต่าง ๆ มีความเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย ประกอบด้วยความสามัคคี ความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ เป็นต้น ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ความเป็นพลเมืองดี หมายถึง การเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม อันได้แก่ การรู้ดีว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม มีเหตุผล เคารพกฎหมาย จงรักภักดีต่อชาติ มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และสภาพแวดล้อม โดยเริ่มตั้งแต่การปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อชุมชน จนกระทั่งถึงต่อประเทศชาติ

ลักษณะความเป็นพลเมืองดี

ลักษณะความเป็นพลเมืองดี เป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของแต่ละสังคม เพราะการที่สังคมมีพลเมืองที่เป็นคนดี ปฏิบัติตามหน้าที่ที่สังคมกำหนดให้ก็ย่อมจะทำให้สังคมมีความสงบสุข จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผ่าน ๆ มา เช่น ความสับสนวุ่นวายในสังคมประชาชนจากระเบียบวินัย มีการปล้นจี้ ทำร้ายร่างกาย มากันตาย มีการตัดไม้-

ทำลายป่า ก่อการจลาจล เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นผลจากการขาดความเป็นพลเมืองดีของ คนในสังคม จึงน่าจะเป็นเหตุผลที่สมควรจะอ้างได้ว่า การมีชีวิตที่สงบสุขในสังคม มีความสัมพันธ์อย่างมากกับพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี ฉะนั้นในแต่ละสังคมจึงมุ่งที่จะ ปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้แก่คนในสังคม ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันไปบ้าง ตามลักษณะของวัฒนธรรม และโครงสร้างของแต่ละสังคม เช่น ในสังคมอเมริกัน ได้ กำหนดให้โรงเรียนเตรียมการเพื่อเป็นพลเมืองดีแก่เด็ก ๆ อย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้ จากเป้าประสงค์ของการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา ที่ จอยซ์ (Joyce 1965 : 7-8) ตั้งไว้ 3 ประการ คือ เพื่อความเป็นมนุษย์ เพื่อความเป็นพลเมืองดี และเพื่อเพิ่มพูนสติปัญญา โดยเฉพาะเป้าประสงค์ เพื่อฝึกอบรมให้ เป็นพลเมืองดี (citizenship education) นั้นมุ่งเพื่อเตรียมผู้เรียนให้รับภาระหน้าที่ของสังคม ต้องการที่จะพัฒนาพฤติกรรมที่เป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี โดยมุ่งที่จะให้ ผู้เรียนได้รับรู้มรดกแห่งแนวความคิดและพฤติกรรมทางสังคมที่ถ่ายทอดต่อ ๆ กันมา เป็นต้นว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมการเมือง การมีสายตาที่มองการณ์ไกล อย่างถูกต้อง ประชาชนไม่เพียงแต่สามารถปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ทัน กับความเปลี่ยนแปลงเท่านั้น แต่จะมีความปรารถนาที่จะปรับปรุงรูปแบบของสังคมให้ เป็นไปในทางที่ดีด้วย

ยอร์จ (George 1959 : 9) กล่าวว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในสังคมอเมริกัน คือ จะต้องเป็นผู้ที่มีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะปฏิบัติกิจการให้ลุล่วงไปด้วย ดี พร้อมทั้งจะรู้จักสนับสนุนช่วยเหลือผู้อื่น มีความกล้าในสิ่งที่ถูกต้อง และมีความตรง ไปตรงมา เสมอต้นเสมอปลายในการปฏิบัติงาน หน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษา เพื่อ ความเป็นพลเมืองดี คือ จะต้องสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็ง ยืนหยัดอยู่ได้ด้วย ความร่วมมือของสมาชิกในสังคม ปลูกฝังให้ประชาชนมีความซาบซึ้งในเสรีภาพ มีความ ยุติธรรม มีความเท่าเทียม และเสนอกภาคกัน

บลาว และแมคคลัวร์ (Blough and McClure 1948 : 13-65) ได้ กล่าวถึงลักษณะของพลเมืองดีว่า พลเมืองดีจะต้องมีสุขภาพสมบูรณ์ มีสุนนิสัยที่ดีในการ รับประทานอาหาร การดื่ม การสอนหลับฝึกสอน การออกกำลังกาย ความสะอาด และสันตนาการ การมีสติปัญญาเหมาะสม ได้รับการศึกษาอย่างรอบม มีสุขภาพจิตดีเหมาะสม

มีความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ เลือกรักษาชีพ ใช้จ่ายอย่างประหยัดและระมัดระวัง รู้จักสงวนทรัพย์สินากรชนชาติและการออมทรัพย์ รู้จักใช้ความสามารถพิเศษของคน เคารพเชื่อฟังกฎหมาย ช่วยเหลือรัฐบาล ใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง การเสียภาษีอากรด้วยความเต็มใจ รักษาสาธารณสมบัติ นอกจากนี้พลเมืองดีต้องมีบุคลิกภาพ ที่พึงปรารถนา คือต้องยอมเปลี่ยนแปลงในบางสิ่งบางอย่างได้ กล่าวหาผู้รักอิสระ กระตือรือร้น มีความเป็นมิตรหรือสัจย์ทำงานไม่คั่งค้าง มีความคิดริเริ่ม มีการตัดสินใจ ดี ทำงานยาก ๆ ได้ ควบคุมตนเองได้ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ยอมรับในความสามารถ ของผู้อื่น และไม่เห็นแก่ตัว

เฟธ และบราวน์ (Faith and Brown 1951 : 474-484) ได้ กล่าวไว้ว่า ผู้ที่จะเป็นพลเมืองดีนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ คือ

1. เป็นผู้มีความสุขภาคีทั้งทางร่างกายและจิตใจ
2. มีความรู้ดี
3. มีความประพฤติดี กล่าวคือ ต้องซื่อสัตย์สุจริต มีเมตตากรุณา เชื่อถือได้ เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ควบคุมตัวเองได้ ไว้วางใจได้ มีความจงรักภักดีต่อชาติ และรักความสะอาด
4. ต้องใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง หรือออกเสียงประชามติอย่างฉลาด ใช้ความคิด
5. ต้องยอมรับความผิดชอบต่อสาธารณะ

โรงเรียนฟลินท์ (Flint Public School 1954 : 1-6) มีเอกสาร ที่กล่าวถึงลักษณะของพลเมืองดี 8 ประการ คือ

1. มีความภาคภูมิใจและซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่เป็นมรดกของชาติ
2. มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการแห่งประชาธิปไตย
3. เห็นคุณค่าของแต่ละบุคคล
4. มีประสบการณ์ในการนับถือศาสนา
5. เห็นคุณค่าในการมีสิทธิ์และเสรีภาพเท่าเทียมกัน
6. มีความภาคภูมิใจและซาบซึ้งในประเทศชาติของตน

6. มีความภาคภูมิใจและซาบซึ้งในประเทศชาติของตน
7. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันและองค์การต่าง ๆ ของโลก
8. มีความต้องการที่จะสงวนทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ

ฮิวจ์ส (Hughes 1959 : 4) กล่าวถึงลักษณะของพลเมืองดีนั้น ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ คือ

1. ต้องทราบความเป็นไปในโลกปัจจุบัน ไม่ว่าจะ เป็นความเป็นไปภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน
2. มีทัศนคติอันดีต่อสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งคนทั่วไปด้วย ต้องเรียนรู้ถึงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลว่าสิ่งใดดี ไม่ดี ฉลาดหรือโง่
3. เรียนรู้วิธีปรับตัวเข้ากับผู้อื่น เพราะคนเราไม่เหมือนกันไม่ว่าในด้านความคิด ความสนใจ การที่เราพยายามทำความเข้าใจหรือยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นนั้น จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
4. ต้องมีความซาบซึ้งพอใจในการปกครองประเทศ ซึ่งแม้ธรรมดาคนเรา จะมีความคิดต่างกันในด้านการเมืองก็ตาม แต่ถ้าทุกคนมีแนวความคิดที่ฉลาดแล้ว ก็อาจจะเห็นแนวทางที่จะช่วยให้ทุกคนเกิดความพอใจในด้านการปกครองและการเมืองได้
5. ต้องพยายามรู้และเข้าใจถึงความสนใจและความสามารถของตนเอง รวมทั้งการใช้ความสามารถให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองที่จะมีผลสะท้อนถึงสังคม

หน้าที่พื้นฐานของพลเมืองดีนั้นมี 2 ประการ คือ

1. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย
2. ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลและประชาชนด้วยกัน

นอกจากนี้ความร่วมมือกันของประชาชนจะทำให้ประเทศชาติดำรงอยู่ได้คือ รวมกันเราอยู่ แยกกันเราตาย

เฟนตัน (Fenton 1967 : 25) กล่าวว่า พลเมืองดีต้องเป็นผู้มีทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสม นั่นคือ เป็นผู้ที่ดีของการจะมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีความรับผิดชอบต่อการบริหารงานทางการเมือง มีความเชื่อมั่นในเกียรติภูมิของบุคคลยอมรับฟังคำโต้แย้งจากทุกด้าน มีทักษะ และความสามารถในการแสวงหาความรู้

สามารถวิเคราะห์เรื่องต่าง ๆ เช่น สุนทรพจน์ และการหาเสียง เป็นต้น เพื่อที่จะแยก
สาระที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง

วิลเลียม ซี. นัตติง (Nutting 1975 : 24) กล่าวถึง
เป้าหมายในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กว่า เนื่องจากการศึกษาเป็นรูปที่แท้จริงของความ
เจริญงอกงามและพัฒนาการ เพราะฉะนั้นจึงเป็นกระบวนการของเอกัตภาพ เป้าหมาย
ที่เชื่อว่านี้ควรกำหนดขึ้นในแนวที่นักเรียนแต่ละคนสามารถบรรลุได้ เป้าหมายที่พึง
ปรารถนา 5 ประการ ต่อไปนี้ เป็นแนวทางการศึกษาที่สำคัญและเหมาะสมกับเด็กทุกคน
โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา

1. การตระหนักในคุณค่าของตนและคุณลักษณะเฉพาะของตน
2. ความต้องการและความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ความเข้าใจและความซาบซึ้งในคุณค่าทางวัฒนธรรม
4. ความรู้พื้นฐานเพื่อการพัฒนาสติปัญญาความคิด
5. ทศนคติพื้นฐานต่อการแสวงหาความรู้และความเป็นปราชญ์

ในประเทศญี่ปุ่น ได้มีการศึกษาลักษณะประจำชาติของประชาชนเพื่อเป็นหลัก
ในการวางรากฐานทางการศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 และได้กำหนดคุณลักษณะที่พึง
ประสงค์ของชาวญี่ปุ่นไว้ ดังนี้ (ประยูร ศรีประสาธน์ 2518 : 247-248)

1. ในฐานะบุคคล
 - เป็นผู้มีอิสรภาพ
 - เป็นผู้รู้จักพัฒนาตนเอง
 - เป็นผู้รู้จักใช้ความสามารถในงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ
 - เป็นผู้มีความตั้งใจมั่นคง
 - เป็นผู้มีความเกรงกลัวและเคารพเชื่อฟังผู้ให้กำเนิด
2. ในฐานะสมาชิกของครอบครัว
 - ต้องรู้จักทำบ้านให้เป็นที่ซึ่งมีความรัก
 - ต้องรู้จักทำบ้านให้เป็นที่สำหรับพักผ่อน
 - ต้องรู้จักทำบ้านให้เป็นที่ให้การศึกษา

ต้องรู้จักทำบ้านให้เป็นที่ต้อนรับ

3. ในฐานะสมาชิกของสังคม

เป็นผู้ที่ศรัทธาให้แก่งาน

เป็นผู้ช่วยเหลือในงานสวัสดิการสังคม

เป็นผู้มีความริเริ่มสร้างสรรค์

เป็นผู้เคารพเชื่อฟังในหัตถ์สถานของสังคม

4. ในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ

เป็นผู้มีความรักชาติ

รักและเคารพต่อสัญลักษณ์ของประเทศ

เสริมสร้างคุณลักษณะอันดีเด่นของชาติ

สำหรับประเทศไทยยังไม่มีกำหนดแน่นอนถึงคุณลักษณะของชาวไทยที่ชาติ
ต้องการเท่าที่ปรากฏ เป็นแต่เพียงความคิดเห็นของแต่ละบุคคลเท่านั้น เช่น

พระราชดำรัส ท่อนหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน
(ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง
วันจันทร์ที่ 5 เมษายน 2525) ความว่า

ประชาชนแต่ละคนจะต้องชวนช่วย สร้างสรรค์ประโยชน์ และดำรงอยู่ใน
คุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมา
ปฏิบัติมีอยู่ 4 ประการ ดังนี้ ประการแรก คือ การรักษาความสัตย์ความจริงใจ
ต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการ
ที่สอง คือ การรู้จักขมใจตนเอง ปีกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความ
สัตย์ความดีนั้น ประการที่สาม คือ การออกทน ออกดั้น และออกอ้อมที่จะไม่
ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือ
การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน
เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคน
พยายามปลูกฝัง และเจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติ
บังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้า
ต่อไปถึงประสงค์

คุณลักษณะที่น่าจะปลูกฝังให้แก่คนในชาตินั้นได้มีนักวิชาการ และบุคคลสำคัญ
ของไทย ให้แนวคิดไว้หลายท่าน เช่น

พุทธทาสภิกขุ (2517 : สรุป) สรุปลักษณะความเป็นคนดีได้ดังนี้

1. ไม่เห็นแก่ตัว
2. เชื่อฟังพระธรรม
3. กินอยู่พอที่ พอควร
4. เก็บหอมรอมริบ
5. ไม่เกียจคร้านการทำงาน
6. เชื่อเหตุผล
7. ความเป็นวิทยาศาสตร์

สุนน อมรวิวัฒน์ (2519 : 3) กล่าวถึง คุณสมบัติของพลเมืองดีว่า
พลเมืองดีมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ

1. เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติหน้าที่ของ
ตน ใช้สิทธิภายในขอบเขตของกฎหมาย มีความรับผิดชอบตนเองและส่วนรวม
2. เป็นผู้ที่มีศีลธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษานม-
ธรรมเนียมประเพณี รวมถึงวัฒนธรรมไทย สามารถที่จะถ่ายทอดคุณค่าและความภาคภูมิใจ
ไปสู่ลูกหลาน
3. เป็นผู้ที่จัดระบบชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมกับฐานะ รู้จักใช้จ่ายพอ
เหมาะสมกับรายได้ รู้จักทรัพยากรธรรมชาติ ปรับตนเองให้เข้ากับเปลี่ยนแปลง
ของสังคมได้
4. เป็นผู้ที่มีความรักชาติ ศาสนา จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์
5. เป็นผู้ที่รักสงบ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น มีวิจรรณญาณทัศนคติว่าสิ่งใดที่สิ่งใด
ชั่ว และมีเหตุผล

พนัส หันนาคินทร์ (2520 : 106-113) เห็นว่าคุณลักษณะที่น่าจะปลูกฝัง
ให้กับนักเรียน คือ

1. ความยึดมั่นในวัฒนธรรม และค่านิยมอันดีงามของไทย เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามระบบประชาธิปไตย มีความสามัคคี มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ ฉลาด รู้จักคิดอย่างรอบคอบและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รู้จักแก้ปัญหา รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและผู้อื่น รู้จักสร้างมนุษยสัมพันธ์

2. การพัฒนาสมรรถภาพส่วนบุคคล คือ มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักพึ่งตนเองขยันขันแข็งไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความสามารถในการฟัง พูด คิด เขียน อ่าน

3. ความสามารถในการเชิงเศรษฐกิจ คือ เป็นผู้วิโกลที่ดี รู้จักประหยัดและออมทรัพย์ รู้จักสงวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่รักเกียรติการทำงานที่สุจริต รู้จักหลักการและวิธีการของสหกรณ์ รู้จักการประสานประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

4. ความเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในจริยธรรม คือ ความมีน้ำใจนักกีฬา เสียสละเพื่อส่วนรวมและความอนุรักษของประเทศไทย รักษาเกียรติภูมิของชาติ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ รู้สึกละอายใจต่อการหลีกเลียงหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีหิริโอตตัปปะ

5. ความรู้สึกในเรื่องชาตินิยม คือ มีความรักชาติ ยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งชาติจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2521 : 171-174) เห็นว่าประเทศไทยเรามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเร่งเร่ง เรื่องคุณภาพของคนเป็นสำคัญ และได้เสนอลักษณะนิสัยที่ควรเสริมสร้างให้แก่คนไทยดังนี้

1. การมีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์ เชื่อเหตุผลมากกว่าเชื่อสิ่งเหลวไหล
2. การมีความคิดริเริ่ม
3. ความทรหดอดทน
4. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

5. ความขยัน ประหยัด ไม่หยิ่งโหยง
6. ความภูมิใจในชาติไทย
7. ความมีระเบียบวินัย และการรู้จักทำงานร่วมกัน
8. การเข้าถึงแก่นที่ถูกต้องของศาสนา
9. มีความพิถีพิถัน ไม่สุกเอาเผากิน
10. มีความรักในค่านิยม
11. มีความกตัญญูรู้คุณคน
12. มีความซื่อสัตย์

ลักษณะนิสัยที่ ณรงค์ ลินสวัสดิ์ เสนอไว้นี้ มีความสอดคล้องใกล้เคียงกับแนวความคิดของ วีระยุทธ วิเชียรโชติ ในรายงานที่เสนอต่อที่ประชุม สหประชาคมแห่งเอเชีย (ACT) ที่สิงคโปร์ เกี่ยวกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสังคมในประเทศไทย ดังนี้

วีระยุทธ วิเชียรโชติ (Weerayudh Wichiarajote 1983 : 15-16) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของพลเมืองที่ช่วยในการพัฒนาประเทศ ที่ควรสร้างให้เกิดขึ้นมี 13 ลักษณะ คือ

1. ความมีประสิทธิภาพ (efficiency)
2. ความขยัน (diligence)
3. มีระเบียบ (order)
4. การตรงต่อเวลา (punctuality)
5. ประหยัด (thriftiness)
6. ซื่อสัตย์ (loyalty)
7. ใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ (rationalization in all decision making)
8. ปรับตัวได้ดี (adaptability)
9. พร้อมต่อการรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (alterness to getting advantages from changing situations)

10. กระตือรือร้น และสร้างสรรค์ (eagerness and creativity)
11. ตระหนักในความสำคัญของตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง (self-importance, self-confidence and self-reliance)
12. มีความรับผิดชอบ และร่วมมือกับสังคม (responsibility and social co-operation)
13. สามารถควบคุมความทะยานอยากได้ (the ability to delay gratification)

คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเด็กแห่งชาติ ปี พ.ศ.2518 (2518 : 4) ได้พิจารณา กำหนด "หน้าที่ของเด็ก" โดยมุ่งหมายให้เด็กและเยาวชนทั้งหลายได้ตระหนักในหน้าที่ของตน และยึดถือเป็นหลักปฏิบัติเพื่อจะได้เป็นทายาทที่สมบูรณ์ของชาติไทย ดังต่อไปนี้

1. เด็กพึงมีความรักชาติ และมีศรัทธาในศาสนาที่นับถือ
2. เด็กพึงเคารพและรักษาไว้ซึ่งประเพณีและกฎหมายของบ้านเมือง
3. เด็กพึงเป็นผู้มีระเบียบวินัยและเคารพในสิทธิของผู้อื่น
4. เด็กพึงเชื่อฟังบิดามารดา ผู้ปกครอง และครูอาจารย์
5. เด็กพึงมีกิริยาวาจาสุภาพต่อคนทั่วไป และเคารพนับถือผู้ใหญ่
6. เด็กพึงมีความกตัญญูทวดทวด
7. เด็กพึงมีความมานะอดทนขยันหมั่นเพียรและตั้งใจศึกษาหาความรู้
8. เด็กพึงรู้จักประหยัดและเก็บออมทรัพย์
9. เด็กพึงมีความซื่อสัตย์สุจริต กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ควร มีน้ำใจเป็นนักกีฬา
10. เด็กพึงทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และรู้จักรักษาสาธารณสมบัติของชาติ

กรมการศาสนา (2522 : 1-2) ได้จัดทำคู่มือครูจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาชั้น โดยได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่ชาติต้องการ และมีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนี้

1. มีระเบียบวินัย
2. มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม
3. ชยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ
4. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติ
5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจัยและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนเกียรติ

ศาสนา พระมหากษัตริย์

7. มีพลานามัยสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
8. รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติ
9. มีความภาคภูมิใจ และรู้จักทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม และทรัพยากรของ

ชาติ

10. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญและสามัคคีกัน

สภาผู้ปกครอง และครูแห่งประเทศไทย (2521 : 22-24) ได้เสนอแนะคุณธรรมที่ควรส่งเสริมให้มีในเยาวชนไทย เพื่อให้มีคุณสมบัติ และพฤติกรรมอันพึงปรารถนา เมื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถสร้างสรรค์จริยคุณ ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าสืบไป คุณธรรมที่ควรส่งเสริม ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความอดทน ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย การช่วยงานของหมู่คณะ การปฏิบัติตามประเพณีอันดีงาม การใช้ภาษาให้ถูกวัฒนธรรม และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2523 : 6-7) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานศึกษา ค้นคว้า รวบรวม คำนิยามขึ้น เพื่อกำหนด คำนิยามที่สำคัญ และจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปลูกฝัง ส่งเสริม และเผยแพร่ แก่เยาวชนและประชาชน เรียกว่า "ค่านิยมเพื่อชีวิต และสังคมไทย" มี 20 ประการ คือ

1. การประหยัดและประมาณตนเพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
2. การรักความจริง และกล้ากระทำเพื่อความเป็นจริง
3. ความมุ่งมั่นทำงานเพื่องาน โดยตระหนักว่างานคือชีวิต

4. การเคารพตนเอง ฟังตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต
5. การใฝ่หาความรู้ และใช้สติปัญญา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
6. การตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงชีวิต

ที่สงบสุข

7. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น
8. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของคนที่มีต่อสังคม โดยกระทำตนให้เป็นประโยชน์กับหมู่คณะ และไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน

9. การตระหนักในความสำคัญของการทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคี รัฐธรรมนูญ รัฐภัย

10. การเห็นความสำคัญของครอบครัวในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเยาวชนและสังคม

11. ความมุ่งมั่นที่จะช่วยกันรักษา และเสริมสร้างความเป็นธรรม เสรีภาพ และภราดรภาพในสังคม

12. การตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาชีวิต และสังคมที่เกี่ยวกับจิตใจ คุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

13. การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นคนไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม้อยู่ชีวิต

14. การยึดมั่นในศาสนาธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต

15. การยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย

16. การเทอดทูนองค์พระมหากษัตริย์ เป็นองค์พระประมุข เป็นมิ่งขวัญ และเป็นศูนย์รวมน้ำใจของชนในชาติ

17. การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผนโดยเคร่งครัด เพื่อความสงบสุขของสังคม

18. การช่วยรักษาหวงแหนสาธารณสมบัติ และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

19. การปลูกฝังสุนิษย และรักษาส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของตน ของครอบครัว และชุมชน

20. การยกย่องสรรเสริญผู้กระทำความดี ต่อต้านการกระทำความชั่ว

จรรยา สุวรรณทัต และคณะ (2521 : 28-33) ได้ให้ความหมายว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดี คือ นิสัยและการกระทำของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนา และกฎหมายของบ้านเมือง รวมถึงลักษณะซึ่งจะเป็น ประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ลักษณะความเป็นพลเมืองดีนั้นมีมากมาย ลักษณะ สำคัญที่ได้รับการศึกษาวิจัยคือ ความรู้สึกรับผิดชอบ วินัยทางสังคม ความเชื่อเพื่อ และ ความเกรงใจ

อรันันท์ บุญประสิทธิ์ (2522 : 95-110) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครู และผู้ปกครอง เกี่ยวกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏ พฤติกรรมการปฏิบัติที่ต้องการให้ปฏิบัติมากที่สุดในด้าน ต่าง ๆ ดังนี้

1. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติตนเพื่อสุขภาพอนามัย ได้แก่ การหลีกเลี่ยงสิ่ง เสพติดทุกชนิด
2. พฤติกรรมด้านการเรียน ได้แก่ การตั้งใจเรียนและทำงานอย่างสม่ำเสมอ
3. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติเพื่อตนเอง ได้แก่ การซื้อตรงต่อตนเอง มีระเบียบ วินัย เชื่อมั่นในตนเอง
4. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติตนต่อผู้อื่น ได้แก่ ความกตัญญูทักท้วงต่อผู้มีพระคุณ ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา เชื่อเพื่อเชื่อแม่ กริยาวาจาสุภาพ เสียสละ
5. พฤติกรรมด้านการเมือง ได้แก่ การตระหนักถึงความสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพกฎเกณฑ์ รักษาและส่งเสริมขนบธรรมเนียม ประเพณี

ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนที่สำคัญที่สุดคือ การศึกษาเสพติด และ สาเหตุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่ครูและผู้ปกครองเห็นสอดคล้องกันคือ การขาดความรัก ความ อ่อนจากบิดามารดา วิธีแก้ไขคือ ผู้ใหญ่ต้องปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างที่ดี และสถาบันทาง สังคมควรให้ความร่วมมือในการปรับปรุงพฤติกรรมของเยาวชนอย่างจริงจัง

จากแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ที่นักวิชาการบุคคลต่าง ๆ และสถาบันต่าง ๆ ทั้งในต่างประเทศและในประเทศเสนอเอาไว้ และผู้วิจัยได้รวบรวม มาเสนอไว้ในที่นี้ ทำให้ได้แนวความคิดว่า การกำหนดลักษณะความเป็นพลเมืองดี ให้ แก่คนในชาตินั้น จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของแต่ละสังคมดังนี้

1. ลักษณะของวัฒนธรรม
2. ลักษณะโครงสร้างของสังคม
3. ลักษณะนิสัยของคนในชาติ (ลักษณะประจำชาติ)
4. ปัญหาและความต้องการของสังคม
5. หลักจิตวิทยา

ลักษณะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง นิสัย และการกระทำของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของสังคม โดยมีพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติดังนี้

1. พฤติกรรมต่อตนเอง ได้แก่ ความมีระเบียบ ความซื่อสัตย์ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีเหตุผลในการตัดสินใจ ความอดทน ฯลฯ
2. พฤติกรรมต่อผู้อื่น ได้แก่ ความกตัญญูทักท้วงต่อผู้มีพระคุณ มีน้ำใจเป็นนักกีฬา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ รับผิดชอบต่อสังคม มีวินัยทางสังคม มีความเกรงใจ มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักยอมรับคนอื่น ฯลฯ
3. พฤติกรรมต่อสังคม ได้แก่ การตระหนักถึงความสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพกฎเกณฑ์ระเบียบ รักษาและส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี สงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ผลจากการรวบรวมแนวคิดของบุคคลและสถาบันต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี ดังกล่าวมาแล้วทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้สรุปลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่สังคมไทยต้องการได้ดังนี้

สรุปลักษณะความเป็นพลเมืองดี หมายถึง ลักษณะที่ประชาชนพึงมีและเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งเป็นลักษณะที่พึงมีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต และสถาบันทางสังคม อันได้แก่ การมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ รักษาระเบียบวินัย มีสติสัมปชัญญะ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการประพฤตินิด มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัด มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความกล้าหาญและอดทน ใฝ่หาความรู้ความจริง มีค่านิยมที่ถูกต้อง ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระตือรือร้นและมุ่งมั่นอนาคต ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ วางแผนในการทำงาน มีสุขภาพจิตดี รักษาความสะอาด ห่วงตนเอง มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความสามัคคี มีความเสียสละเห็นแก่ส่วนรวม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตากรุณา มีความ

กัญญกเวที เป็นสุภาพชน มีความยุติธรรม มีเหตุผล ขอมรับการเปลี่ยนแปลง และรู้จักปรับตัว มีมนุษยสัมพันธ์ ต่อต้านและไม่หลงสิ่งเสพติด รู้จักใช้และสงวนรักษา สาธารณสมบัติ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี ตระหนัก สนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีความภูมิใจในความเป็นไทย

การจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดี

เนื่องจากสภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษา และวัฒนธรรมไทย เป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อหลอม บุคลิกภาพของคนไทยให้มีลักษณะ ที่ค่อนข้างจะขัดแย้ง และตรงข้ามกับลักษณะที่พึงปรารถนาของคนไทยในยุคพัฒนา เช่น ระบบค่านิยมของไทยเราที่เน้นความสบายใจ ความพอใจ และการมีสัมพันธไมตรีต่อกัน เป็นหลักทำให้การทำงานต่าง ๆ ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะเราไม่ชอบการประเมินผล ซึ่งเราเห็นว่าเป็นการสาวไส้ให้กากิน และทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง ต้องเสียหาย เมื่อขาดการประเมินผล ก็ทำให้ขาดการควบคุมคุณภาพของงาน เพื่อให้ การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลอย่างแท้จริง (วีรยุทธ วิเชียร-โชติ 2525 : 26) ความซื่อสัตย์ที่เคยเป็นค่านิยมที่ดีของคนไทย เริ่มจะสั่นคลอน เพราะสภาพทางเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ค่านิยมความร่ำรวย ความสะดวกสบาย ทำให้ เกิดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงขึ้น

สำหรับคุณลักษณะที่จำเป็นต้องมีในยุคพัฒนา เช่น การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ความกระตือรือร้น และความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการอดเปรี้ยวไว้กินหวาน (ลักษณะมุ่งอนาคต) นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นแล้ว คนไทยยังมีน้อยกว่า (วีรยุทธ วิเชียรโชติ 2525 : 28) แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยกำลังมีปัญหากับ การปลูกฝังลักษณะอุปนิสัยที่ดีประจำชาติ และการรักษาค่านิยมที่ดีในวัฒนธรรม ซึ่งจะมี ผลต่อการพัฒนาพลเมืองให้เป็นพลเมืองดี ตรงตามความต้องการของสังคมไทยปัจจุบัน หลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ฉะนั้น การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีจึงเป็นสิ่งที่สังคมไทย ควรให้ความสำคัญให้มาก ในที่นี้ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา เพื่อความเป็นพลเมืองดี มา

เสนอไว้ดังนี้

แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อความเป็นพลเมืองดี

การจัดการเรียนการสอนในสหรัฐอเมริกา เพื่อฝึกอบรมนักเรียนชั้นประถม ให้เป็นพลเมืองดีนั้น เอ็ดการ์ บรูซ (Bruce 1952 : 36) ได้เสนอวิธีการให้ เด็กเรียนรู้ความเป็นพลเมืองดี จากการปฏิบัติตนในแนวประชาธิปไตย โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เข้าช่วย เช่น สโมสร โครงการ สถานักเรียน คณะกรรมการ และสถานการณ์อื่น ๆ ที่ต้องการ ความสุภาพ การยอมรับนับถือ และความร่วมมือกัน นักเรียนจะเรียนรู้ บางสิ่งบางอย่างจากสิ่งเหล่านี้ โดยการเรียนเพื่อที่จะยอมรับความรับผิดชอบ และตระหนักว่าพลเมืองดีต้องการการยอมรับในหน้าที่และพันธะระหว่างกันและกัน การยอมรับนับถือผู้อื่น ความซาบซึ้งในบริการที่หน่วยงานทางสังคมจัดให้ การใช้กระบวนการกลุ่ม และโครงการเกี่ยวกับชุมชน สิ่งเหล่านี้จะถูกนำมาพัฒนาทักษะประชาธิปไตยให้กับนักเรียน

เรมี (Remy 1980 : 52-53) ได้เสนอเกณฑ์สำหรับประเมินประสพ-
ผลการเรียนรู้ ที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพความเป็นพลเมืองดี 4 ประการ คือ

1. ประสพผลการเรียนรู้ ความเป็นพลเมืองดี ควรจะรวบรวมความรู้ลึก ในการแสดงออก หรือการสรุปแนวความคิดด้วยตัวนักเรียนเอง
 2. ประสพผลการเรียนรู้ ความเป็นพลเมืองดี ควรมีความสัมพันธ์กับ ประสพการณ์ของผู้เรียน เพื่อที่จะทำให้เขารู้ว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับเขา
 3. ประสพผลการเรียนรู้ ความเป็นพลเมืองดี ควรจะจัดจากการเสริมแรงที่สะสม โดยปราศจาก ความเบื่อบริหานายในการกระทำซ้ำ
 4. ประสพผลการเรียนรู้ ควรช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ สมรรถภาพที่ฉับไว
- ประเทศเกาหลีใต้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยให้การศึกษาทางค่าน จริยธรรม แยกออกมาเป็นวิชาหนึ่งต่างหาก โดยเน้นการปฏิบัติอย่างจริงจัง และมี วัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนเกาหลีเป็นคนที่จริงจัง ซื่อสัตย์ด้วยการปฏิบัติไม่ใช่จำ

เนื้อหา (Tae-il kwan 1980 : 11-17) ขบวนการการศึกษา แซมาเอล (Saemuel Education Process) ของเกาหลีในยุคฟื้นฟูเศรษฐกิจ (พ.ศ.2516-ปัจจุบัน) มุ่งให้นักเรียนมีความขยัน ช่วยตนเอง และการให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะการช่วยตนเอง เป็นการศึกษาที่ชี้ให้เห็นแต่ละบุคคลรู้จักตนเอง อย่าคิดหวังพึ่งผู้อื่น รู้จักแก้ปัญหาของตัวเองได้ด้วยสติปัญญา และความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งชักนำและเร่งเร้าให้คืนรทลุดพ้นจากการคุกคามและบีบบังคับจากชนวนชาติสิ่งแวดล้อม โดยต้องสำนึกอยู่เสมอว่า จะต้องยืนบนขาตนเอง และพัฒนาความสามารถของตน มีวิญญานการให้ความร่วมมือ ซึ่งการร่วมมือนั้นต้องสร้างให้เป็นคุณธรรมร่วมมือระหว่างตนเองกับตนเอง ตัวเองกับเพื่อน และเพื่อนกับเพื่อน

ส่วนการเรียนการสอนคำนึงถึงคุณภาพของครู ขนาดของห้องเรียน วิธีการสอน ตลอดจนโครงสร้างทางสังคมและการฝึกอบรมจากที่บ้าน รูปแบบของการจัดการเรียนการสอนนั้นใช้วิธีปฐมนิเทศ การเรียนบทบาท (role playing) อภิปรายกลุ่ม การค้นคว้ารายงานการใช้ข่าวสารสื่อมวลชนประกอบการสอน ซึ่งในการสอนนั้นต้องเน้นให้เกิดขึ้นในส่วนต่าง ๆ ดังนี้ (1) ปรารถนาให้นักเรียนมีความเข้าใจในปรัชญา 3 ประการ ความขยันหมั่นเพียร ช่วยตนเอง และให้ความร่วมมือ ให้เข้าใจด้วยการกระทำ สร้างให้เกิดเป็นจรรยาบรรณ มิใช่ด้วยการบรรยาย หรือสั่งสอน (2) ยกย่องจิตใจ ให้นักเรียนตระหนักว่าสามารถมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย ไม่ว่าจะอยู่ส่วนไหนของประเทศ เพียงแต่ต้องสร้างนิสัยการทำงานด้วยความเข้มแข็ง ร่วมแรงร่วมใจ ด้วยวิญญานแห่งการช่วยตัวเอง ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีจิตใจทำงานที่เบิกบาน แจ่มใส ออกทนต่อความยากลำบาก ออกทนต่อการถูกเหยียดหยาม และอยู่ในศีลธรรม (3) สร้างผู้นำกลุ่ม สร้างผู้นำให้สามารถชักจูงให้เพื่อนปฏิบัติตามปรัชญาที่ตั้งไว้ให้ได้ผล โดยผู้นำจะต้องศรัทธาและปฏิบัติอย่างจริงจัง ได้รับการยอมรับจากเพื่อน เสียสละ อุทิศตนเพื่อสังคมอย่างแรงกล้า การสร้างผู้นำนั้นทำโดยการฝึกอบรม ซึ่งเป็นการเสนอประสบการณ์ลงมือกระทำ ทบทวนชีวิตตนเอง และศึกษาประวัติแห่งความสำเร็จ (successful cases) (4) ป้ายสถิติ แสดงถึงผลสำเร็จของความก้าวหน้า แสดงให้ประจักษ์ในความสำเร็จของการขยัน ช่วยตนเอง และการให้ความร่วมมือ (อนุสรณ์ทรัพย์สิน 2521 : 36-40)

ประเทศไทย ได้มีการพัฒนาหลักสูตร เพื่อสร้างคนของชาติให้เป็นพลเมืองที่ดี จะเห็นได้จากความมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งแสดงถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษา ตามหลักสูตรฉบับนี้ดังต่อไปนี้ (ศึกษาธิการ 2521 : 1-3)

1. คุณสมบัติที่ตองกำรเน้น

- 1.1 มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ตัว
- 1.2 มีวินัยในตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ
- 1.3 ซื่อสัตย์สุจริต อดทน และอดทน
- 1.4 รู้จักคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
- 1.5 มีขันติธรรมต่อคำวิจารณ์ และความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือ

หมู่เหล่า

- 1.6 มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักยกย่องผู้อื่น
- 1.7 รู้จักทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ โดยรู้จักเป็นผู้ให้ ผู้รับ ผู้นำ

ผู้ตามที่ดี

2. ความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต

- 2.1 มีสุขนิสัยส่วนตัวและส่วนรวมทั้งทางกายและจิตใจ
- 2.2 รู้กฎหมายที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน
- 2.3 มีความรู้และทักษะในการหา การใช้ และออมทรัพย์
- 2.4 เข้าใจความหมายของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีต่อชีวิต

ประจำวัน

- 2.5 มีความรู้และทักษะในการจัดการและทำงานรวมกลุ่มกันโดยถือหลัก

สหกรณ์

- 2.6 มีความรู้และทักษะในการทำงาน ทั้งในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภค
- 2.7 มีนิสัยและรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
- 2.8 มีความรู้และทักษะทางภาษา และคณิตศาสตร์
- 2.9 มีความรู้และทักษะในวิธีการทางวิทยาศาสตร์
- 2.10 มีความสามารถในการยังชีพ ผสมกลมกลืนต่อสภาพและสิ่งแวดล้อม

ทางธรรมชาติ

2.11 รู้จักชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ

3. ชีวิตที่สงบสุข

3.1 รู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อม
วิทยาการใหม่ ๆ

3.2 เข้าใจและศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ และนำหลักธรรมมาใช้ใน
ชีวิตประจำวัน

3.3 รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ

3.4 มีอิสระในความคิด และพร้อมที่จะยอมรับความคิดของผู้อื่นอย่าง

มีเหตุผล

3.5 รู้จักแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี

4. สมาชิกที่ดีของชุมชนของชาติ

4.1 เชื่อมมั่นในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4.2 รู้คุณค่า ชื่นชม และรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ

4.3 สำนึกในสิทธิและหน้าที่ของตน

4.4 รู้ความสำคัญของครอบครัว สังคม และท้องถิ่นของตน

4.5 รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคและโลก และมีความ

เข้าใจอันดีต่อกัน

4.6 สามารถนึกกำลังสติปัญญา กำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อความเจริญ
และความมั่นคงของประเทศ

4.7 รู้คุณค่าในความเป็นไทยและภูมิใจที่เกิดในแผ่นดินไทย

โครงสร้างของเนื้อหาหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

1. โครงสร้าง หมายถึง มวลประสบการณ์ หรือกลุ่มเนื้อหาวิชาที่จัดให้
ผู้เรียนเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทย
และคณิตศาสตร์

1.2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของ

ชีวิตและสังคม กล่าวถึงปัญหาและความต้องการของมนุษย์ในค่านต่าง ๆ เพื่อความดำรง
อยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี กำหนดเนื้อหาเป็น 12 หน่วย

1.3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนา
และสร้างนิสัย มีเรื่องสำคัญที่จะต้องศึกษาหาเรื่อง คือ จริยศึกษา ศิลปศึกษา พลศึกษา
ดนตรีและนาฏศิลป์ และกิจกรรมสร้างนิสัย

1.4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการ
ทำงาน และความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ จัดให้เรียนสามเรื่อง คือ งานบ้าน
งานเกษตร งานประดิษฐ์และงานช่าง และในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพิ่มงานเลือก
ให้เลือกเรียนอีกห้าแขนงงาน

1.5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ได้แก่ วิชาชีพเพื่อการดำรงชีวิต (วิชา
เลือกกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ) หรือภาษาอังกฤษที่เกี่ยวกับชีวิต

2. รายละเอียดของเนื้อหา หลักสูตรกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาแต่ละ
มวลประสบการณ์ที่จะต้องเรียนไว้เป็นเรื่อง ๆ และเป็นหน่วย ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่
1-6 แต่ก็ได้เปิดโอกาสและเสนอแนะให้ยืดหยุ่นได้ตามพัฒนาการของเด็ก และความ
เหมาะสมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ จึงจัดเนื้อหาเป็นสามช่วง คือ ประถมศึกษาปีที่ 1-2
ประถมศึกษาปีที่ 3-4 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งเนื้อหานั้นอาจจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงได้
รายละเอียดเนื้อหาแต่ละกลุ่ม มีดังนี้

2.1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือ การเรียนรู้

2.1.1 ภาษาไทย

1) หลักและกฎเกณฑ์ทางภาษา ได้แก่ ไตรยางศ์ การ
ผันอักษรและวรรณยุกต์ การแจกฐกสะกคคำ การประสมอักษร
การใช้เครื่องหมายต่าง ๆ คำความกล้า คำพ้อง คำที่มีตัวการันต์
คำประและไมประวิสรรชนีย์

2) การใช้ภาษาไทย ได้แก่ หลักการฟัง หลักการพูด หลัก
การอ่าน หลักการเขียน

2.1.2 คณิตศาสตร์

1) เลขฐานต่าง ๆ โดยเฉพาะเลขฐาน 10

- 2) เชื้อท
- 3) การบวก ลบ คูณ หาร เลขจำนวนเต็ม ทศนิยม และเศษส่วน
- 4) เส้นตรง มุม ระนาบ และรูปทรงเรขาคณิต
- 5) เครื่องชี้ขั้ววง วัต
- 6) กราฟและแผนภูมิ
- 7) เมตริกซ์
- 8) แขนง
- 9) สมการ

2.2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

- 1) หน่วยสิ่งที่มีชีวิต
- 2) หน่วยชีวิตในบ้าน
- 3) หน่วยสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา
- 4) หน่วยชาติไทย
- 5) หน่วยการทำมาหากิน
- 6) หน่วยพลังงานและสารเคมี
- 7) หน่วยจักรวาล และอวกาศ
- 8) หน่วยประเทศเพื่อนบ้าน
- 9) หน่วยการสื่อสาร และการคมนาคม
- 10) หน่วยประชากรศึกษา
- 11) หน่วยการเมืองและการปกครอง
- 12) หน่วยข่าวเหตุการณ์ และวันสำคัญ

2.3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

- 1) เนื้อหาค่านจริยศึกษา ได้แก่ การปฏิบัติตามจริยธรรม ฯลฯ
- 2) เนื้อหาค่านกิจกรรมสร้างนิสัย ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายและใจ กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม ฯลฯ
- 3) เนื้อหาค่านศิลปศึกษา ได้แก่ การวาดภาพ ปั้น พิมพ์ ฯลฯ

ด้ก ทอ และการออกแบบ

- 4) เนื้อหาค้นพลศึกษา ได้แก่ การเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน เกม ยิมนาสติก กีฬา กรีฑา นันทนาการ ฯลฯ
- 5) เนื้อหาค้นดนตรี และนาฏศิลป์ ได้แก่ ดนตรีไทย โน้ตเพลง ขับร้อง รำไทย ฯลฯ

2.4 กลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ

- 1) งานบ้าน ได้แก่ งานอาหาร งานผ้า การงาน งานเลี้ยงเด็ก งานตกแต่ง
- 2) งานเกษตร ได้แก่ การเตรียมดิน การปลูก การเก็บเกี่ยว การใช้เครื่องมือเกษตร ฯลฯ
- 3) งานประดิษฐ์ และงานช่าง ได้แก่ ประดิษฐ์ของใช้ ของเล่น ของประดับ งานสาน งานใบทอง เย็บปักถักร้อย จัดดอกไม้
- 4) งานเลือก ได้แก่ งานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์ งานช่าง งานอาชีพอื่น ๆ ตามความสนใจของท้องถิ่น

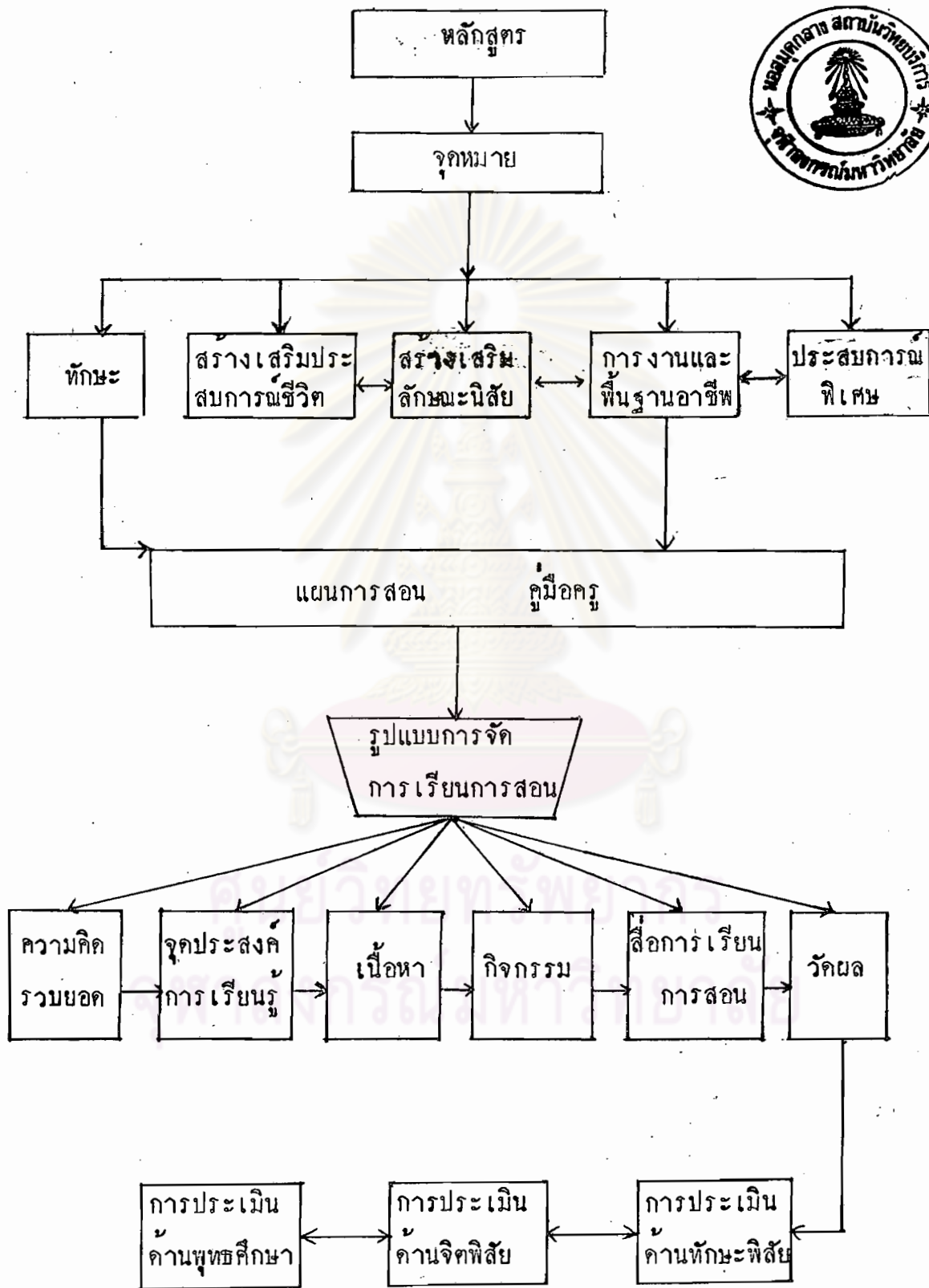
2.5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ

2.5.1 ภาษาอังกฤษ

- 1) ความสัมพันธ์ระหว่างเสียงสระ ตัวอักษร และคำ
- 2) ข้อความและโครงสร้างง่าย ๆ เช่น ประโยคบอกเล่า คำถาม คำทอบสั้น ๆ
- 3) การอ่านออกเสียงที่สัมพันธ์กับตัวหนังสือ คำ และข้อความ
- 4) การอ่านเรื่องที่ใช่ศัพท์และรูปประโยค
- 5) การอ่านในใจ
- 6) การคัดตัวอักษร
- 7) การเขียนตามคำบอก ทอบคำถามสั้น ๆ การใช้เครื่องหมายวรรคตอน

2.5.2 วิชาชีพที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต ถือตามงานเลือกของกลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ

โครงสร้างหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521

การวิเคราะห์หลักสูตร

การวิเคราะห์หลักสูตรโดยทั่วไปมักจะดูว่า วัตถุประสงค์ กับเนื้อหาในหลักสูตร มีความสอดคล้องกันเพียงใด สามารถทำอะไรกับผู้เรียนได้บ้าง ชาวาล แพริทกุล (2518: 31) กล่าวว่า โดยปกติ แล้วการวิเคราะห์หลักสูตร จะวิเคราะห์ และแจกแจงใน 2 เรื่อง คือ จุดประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเนื้อหาที่ปรากฏในหลักสูตรว่ามีอะไรบ้าง และมีอยู่อย่างละเอียดใด ซึ่งมักทำในรูปตารางจำแนก 2 ทาง ดังนี้

1. อ่านหลักสูตรวิชาที่ต้องการวิเคราะห์อย่างละเอียด เพื่อพิจารณาว่าวิชานั้นมีความมุ่งหมายอย่างไร และมีเนื้อหาอะไรบ้าง

2. ถอดความมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นข้อ ๆ ให้ออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่คาดว่าจะวัดได้ ซึ่งอาจมีหลายพฤติกรรม พฤติกรรมเหล่านั้น อาจจะนำมาเข้ากันได้กับจุดมุ่งหมายของการศึกษา เช่น ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า เป็นต้น หรืออาจจะกำหนดให้เห็นชัดว่าพฤติกรรมนั้นมีความหมายอย่างไร เพียงไร นักเรียนแสดงออกให้เห็นอย่างไร และจะวัดโดยวิธีวัดหรือเครื่องมือแบบใด

3. จำแนกเนื้อหาให้เป็นหัวข้อ เป็นเรื่อง ๆ ไป เนื้อหาใดที่ไม่สำคัญหรือเป็นประเภทเดียวกันก็อาจนำมารวมไว้เป็นหัวข้อเดียวกัน เพื่อให้เหมาะสมสำหรับการสอน และการวัดผล เฉพาะเรื่อง

4. นำพฤติกรรมที่ออกมาจากความมุ่งหมายที่ได้ในข้อ 2 บรรจุลงในตารางตามแนวตั้งด้านบน ส่วนเนื้อหาที่จำแนกได้ในข้อ 3 บรรจุลงในตารางเดียวกันตามแนวนอน ด้านซ้ายมือ

5. พิจารณาให้ความสำคัญในแต่ละช่องว่างที่เนื้อหาพบกับพฤติกรรมไปบรรจบกัน เป็นคะแนน โดยกำหนดความสำคัญสูงสุดไว้ พฤติกรรมละ 10 คะแนน สำหรับเนื้อหาแต่ละข้อ

6. เมื่อได้น้ำหนักของคะแนนทุกพฤติกรรมในเนื้อหาทุกเรื่องแล้ว รวมน้ำหนักคะแนนทั้งแนวตั้งและแนวนอน ก็จะทราบได้ว่าเนื้อหาในหัวข้อใดมีน้ำหนักมากน้อยเท่าใด และพฤติกรรมใดมีน้ำหนักเท่าใดโดยส่วนรวม

7. เพิ่มของลำดับความสำคัญลงไปในตารางอีกด้านทางขวามือ และด้านล่าง แล้วใส่ลำดับที่ความสำคัญทุกเนื้อหา ทุกพฤติกรรม จากตัวเลขนี้ ผู้วิเคราะห์หลักสูตรจะทราบได้ว่า พฤติกรรมใด และเนื้อหาใดมีความสำคัญที่สุด

โดยทั่วไปแล้วการวิเคราะห์หลักสูตรแบบนี้ควรทำเป็นวิชา ๆ ไป และใช้คนช่วยกันวิเคราะห์ทีละ 7-8 คน ต่างคนต่างวิเคราะห์แล้วมาหาค่าคะแนนเฉลี่ย

สำลี ทองชีว (ม.ป.ป. : 1, 9) พูดถึงการวิเคราะห์หลักสูตรว่า หมายถึง การพิจารณาส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตร โดยแยกส่วนประกอบของหลักสูตร ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ส่วนประกอบสำคัญที่แยกออกมานี้ ได้แก่ เนื้อหาวิชา ตัวผู้เรียน ผู้สอน ตลอดจนสิ่งแวดล้อม หรือส่วนประกอบที่จัดทำขึ้น สำหรับใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งการวิเคราะห์รายละเอียดของหลักสูตรส่วนต่าง ๆ มักทำโดยเทียบกับเกณฑ์ที่ ตั้งขึ้น เช่น

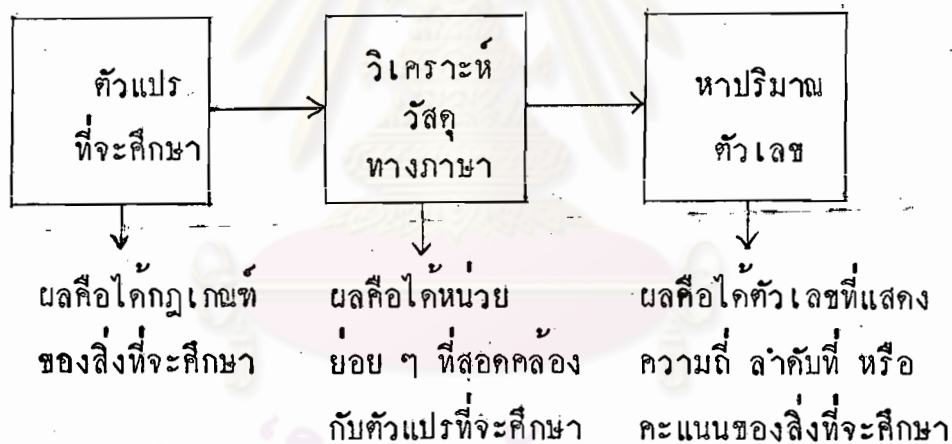
จุดประสงค์ หลักสูตร	เกณฑ์	ความรู้			ทักษะ		ทัศนคติ		
					ทักษะความรู้	ทักษะกล้ามเนื้อ			
1.									
1.1									
1.2									
2.									
2.1									
2.2									
รวม									

การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีการหนึ่งที่จะพิจารณาแยกแยะรายละเอียดของ

เนื้อหา ว่ามีอะไรบ้างเล็กน้อยเพียงใด โดยทั่วไปมักจะสร้างเกณฑ์ขึ้นมาในรูปของ ตารางวิเคราะห์ ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายนานเสนอแนวทางในการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ ดังนี้

สงข ลักษณ์ (2526 : 119) ได้อธิบายว่า การวิเคราะห์เนื้อหาว่า คือ การใช้เทคนิควิธีแบบหนึ่งที่ใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณตัวเลขออกมาจากเนื้อหา ใจความของวัสดุต่าง ๆ ที่เป็นสื่อความหมายทางภาษา เช่น หนังสือบทความ บันทึกรการประชุม บันทึกรการสัมภาษณ์ คำโฆษณา บทละคร ฯลฯ โดยเทคนิควิธีนี้วัสดุที่เป็นสื่อความหมายทางภาษาจะถูกอ่านศึกษาวิเคราะห์อย่างมีระบบวิธีเชิงประนัยให้ออกมาเป็น สิ่งที่จะวัดได้ในเชิงปริมาณ โดยอาศัยตัวแปรที่ต้องการจะศึกษาเป็นหลัก ดังนั้นการ วิเคราะห์เนื้อหา อาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้เทคนิคที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดัง แผนผัง

เทคนิควิธีการวิเคราะห์เนื้อหานี้ นับว่าเป็นเครื่องมือของการวิจัยประเภทหนึ่ง เช่นเดียวกับเครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบสอบถาม การทดสอบ สัมภาษณ์ การสังเกต ฯลฯ และบางครั้งก็ถือว่าเป็นเครื่องมือที่เสริมเครื่องมืออื่น ๆ ให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนเป็นประนัยขึ้น เช่น อาจบันทึกคำสัมภาษณ์มาก่อนแล้ว ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาหน่วยย่อย ๆ ของเนื้อหาใจความจากผลการสัมภาษณ์ออกมาเป็นปริมาณตัวเลขที่ชัดเจนขึ้น

เคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger 1973 : 528-529) กล่าวถึงวิธี

การวิเคราะห์เนื้อหาว่า จะต้องเริ่มต้นจากการตั้งวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดเนื้อหาที่จะนำมาวิเคราะห์ (Universe of content that is to be analysed) และจำแนกเนื้อหาออกเป็นรายประเภทย่อย ๆ ขั้นตอนต่อมาคือการกำหนดหน่วยของการวิเคราะห์ การกำหนดหน่วยย่อยของเนื้อหาที่จะวิเคราะห์เพื่อความสะดวกในการแจ่งนับ หรือให้คะแนน ซึ่งอาจกำหนดเป็นลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นคำ (Words) เป็นตัวอักษรหรือเป็นหน่วยเสียง ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุด
2. กำหนดเป็นเรื่อง (Themes) หรือเป็นประโยค
3. กำหนดเป็นลักษณะเฉพาะ (Characters) ที่ต้องการศึกษา
4. กำหนดเป็นตัวข้อเรื่อง (Items)
5. กำหนดเป็นจำนวนหน้า เป็นตอน (Paragraph) หรือกำหนดโดยใช้ปัจจัยด้านเวลาที่เกี่ยวข้องก็ได้

เมื่อได้หน่วยในการวิเคราะห์แล้ว ก็เลือกวิธีที่จะทำการวิเคราะห์ ซึ่งอาจใช้วิธีต่าง ๆ เช่น วิเคราะห์เอง วิเคราะห์โดยตั้งกรรมการ วิเคราะห์โดยการส่งแบบสอบถามไปยังผู้ใช้แบบเรียนหรือผู้เกี่ยวข้อง - จากนั้นจึงสร้างเครื่องมือในการวิเคราะห์ และทำการวิเคราะห์ต่อไป

เบอร์นาร์ค เบเรลสัน (Berelson 1971 : 18) กล่าวถึงการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิควิธีในการวิจัย ซึ่งที่จะบรรยายถึงจุดมุ่งหมาย ระบบและปริมาณของเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในทางสื่อมวลชน การใช้การวิเคราะห์เนื้อหาก็อเพื่อวิเคราะห์ รูปลักษณะของเนื้อหาในทางสื่อมวลชน ในด้านสาเหตุที่มา และผลของเนื้อหานั้น ๆ นอกจากนี้ ยังใช้ในการหาแนวโน้มของเนื้อหาในการสื่อสารมวลชนในแต่ละยุค รวมทั้งดูแนวความคิดเห็นต่าง ๆ ว่ามีปริมาณมากน้อยเพียงใด

วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจะต้องสร้างเกณฑ์ขึ้นมา ซึ่งออกมาในรูปตารางวิเคราะห์ที่ประกอบด้วยถ้อยคำภาษาโดยหน่วยของถ้อยคำ ภาษานี้จะมีตั้งแต่หน่วยย่อยที่สุด ซึ่งไค้แก่ เป็นคำ และใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ เป็นข้อความ หัวข้อ หรือประโยค ที่มีความหมายตรงกับเนื้อหาหรือข้อความที่ต้องการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ที่ดูปริมาณความมากน้อยของเนื้อหานั้น อาจจะใช้วิธีนับจำนวนครั้งที่เนื้อหานั้น ปรากฏอยู่ในสิ่งพิมพ์ที่ต้องการวิเคราะห์ แล้วสรุปออกมาในรูปของการบรรยาย ประกอบการเสนอเป็นตัวเลข เช่น เปอร์เซนต์

สำหรับขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา โกวิท ประวาลพุกษ์ (2525 : 99) ได้เสนอขั้นตอนคร่าว ๆ ดังนี้

1. กำหนดเอกสารที่จะทำการวิเคราะห์ เช่น เล่มใด เรื่องใด
 2. กำหนดหัวข้อในการวิเคราะห์ เช่น ตรวจสอบดูว่า ส่งเสริมจริยธรรมใดบ้าง ส่งเสริมกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพียงใด เอื้อต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากเพียงใด ซึ่งในข้อนี้เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์นั่นเอง
 3. จัดสร้าง รายการของคำ วลี ประโยค ใจความสำคัญที่เป็นบรรทัดฐานในการวิเคราะห์
 4. ทดลองใช้เกณฑ์ค่าบรรทัดฐานที่จัดทำขึ้นในข้อ 3 อาจตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น ของการใช้ตารางมาตรฐานที่สร้างขึ้น
 5. เมื่อเครื่องมือนี้พอใช้ได้แล้ว ก็ดำเนินการวิเคราะห์จริง นำเอาตารางบรรทัดฐานเหล่านี้ไปแจกนับคำ-ประโยค-วลี-ความที่กำหนดไว้ การแจกนับนี้อาจทำทั้งเล่ม หรือเลือกเล่มเอาก็ได้
 6. เมื่อวิเคราะห์ได้แล้วก็ดำเนินการใช้สถิติวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบ หรือคาดหมายค่าแตกต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมาย
 7. หลังจากนั้นก็นำไปเขียนรายงานต่อไป
- นอกจากนี้ โกวิท ประวาลพุกษ์ (2525 : 312-313) ยังได้กล่าวถึง หลักในการวิเคราะห์เนื้อหาภายในและการวิเคราะห์ใจความสำคัญ ว่า
1. คำ วิเคราะห์คำ ว่าคำเหล่านี้หมายถึงอะไร คำนี้ หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริต คำนี้หมายถึงความจงรักภักดี มีมากน้อยแค่ไหน
 2. วลี นำวลีมาวิเคราะห์ว่า วลีนี้บ่งบอกถึงอะไร
 3. ประโยค โดยการวิเคราะห์ทีละประโยคว่าประโยคนี้นี้หมายความว่าอะไร ประโยคนี้นี้ส่งเสริมคุณธรรมอะไร ส่งเสริมจริยธรรมอะไร

ซึ่งสรุปได้ว่า ถ้าหากการวิเคราะห์นั้นใช้คำ วลี ประโยค การวิเคราะห์นั้นก็จะเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาภายใน แต่ถ้าหากใช้อีกวิธีหนึ่ง คือ วิเคราะห์ทีละตอน (Paragraph) หรือทีละเรื่อง (Theme) ว่า มีเจตนารมณ์อย่างไร เราเรียกว่า เป็นการวิเคราะห์เอา เนื้อหาสำคัญ หรือความคิดรวบยอด (Concept) ของเนื้อหา นั้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ไปในทางกิ่งเจตนารมณ์ อันเป็นเทคนิคของการวิเคราะห์

ประเภทของเนื้อหา

รายละเอียดและธรรมชาติของเนื้อหาแต่ละรายวิชาย่อมมีความแตกต่างกัน และในเนื้อหาวิชาเดียวกันก็ยังมีลักษณะของเนื้อหาที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะแบ่งได้หลายลักษณะ เช่น

วิลเลียม คี โรเมย์ (Romey 1958 : 140-145) ได้กล่าวถึงวิธีวิเคราะห์ประเภทของเนื้อหา ของแบบเรียน โดยได้จัดประเภทของเนื้อหาออกได้ดังนี้

1. ข้อเท็จจริง (facts)
2. กฎเกณฑ์ทั่วไปเชิงสรุป
3. คำจำกัดความ (definition)
4. คำถามที่สามารถตอบได้ทันที เพราะมีคำตอบอยู่แล้วในแบบเรียน
5. คำถามที่ส่งเสริมให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อมูล
6. ข้อความที่ส่งเสริมให้นักเรียนสรุปด้วยตนเอง
7. ข้อความที่เป็นแนวทางให้นักเรียนทำการทดลอง และวิเคราะห์ผลการทดลอง
8. คำถามประเภทให้เราให้คนหาความจริงต่อไป แต่ไม่สามารถตอบได้ทันที
9. คำที่กล่าวขึ้นโดยไม่มุ่งหมายจะให้ตอบ

ทาบ่า (Taba 1962 : 174-181) ได้วิเคราะห์เนื้อหาสาระของความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ และสรุปว่าประกอบไปด้วย 4 ระดับ แต่ละระดับมีบทบาทต่อสัมฤทธิ์ผลของการเรียนรู้ดังต่อไปนี้ คือ

1. เนื้อหาที่เป็นข้อมูลแสดงถึงขบวนการและทักษะ (specific facts and processes) เช่น ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สุตกรต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การเรียนข้อมูลเหล่านี้ต้องอาศัยการท่องจำ

2. เนื้อหาที่เป็นความคิดและหลักการเบื้องต้น (basic Ideals) เช่น ความคิดเกี่ยวกับความสมดุลทางธรรมชาติ ความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ที่มีต่อวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ หลักในการบริหารงาน

การเรียนในขั้นนี้ผู้เรียนจะต้องเกิดความเข้าใจ มีความคิด เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วสามารถที่จะนำความเข้าใจ และหลักการไปอธิบายเหตุการณ์อื่นได้

3. เนื้อหาที่เป็นความคิดรวบยอด (concept) เช่น ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (เป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมมาก ๆ)

การเรียนในขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนมีความคิด ความเข้าใจ เกี่ยวกับสิ่งหนึ่งที่มีความลึกซึ้งมากกว่าขั้นที่ 2—เพราะเป็นการรู้อย่างถ่องแท้ รู้โครงสร้าง และส่วนประกอบทั้งหมดของสิ่งนั้น รู้หลักการ รู้แก่นของสิ่งนั้น จนสามารถบอกได้ว่า หลักการหรือส่วนประกอบอะไรที่ทำให้สิ่งนั้นแตกต่างไปจากสิ่งอื่นที่คล้าย ๆ กัน

4. เนื้อหาที่เป็นระบบความคิด (thought system and method of inquiry) การให้เนื้อหาในระดับนี้ ผู้เรียนจะต้องได้รับเนื้อหาครบทุกระดับมาก่อน จึงจะเกิดระบบความคิด และวิธีการศึกษาหาความรู้ อันเป็นขั้นที่จะสร้างให้ผู้เรียนเป็นนักคิด นักปฏิบัติได้

กาเย และบริจส์ (Gagne' and Briggs 1974 : 53-70) แบ่งประเภทของเนื้อหาไว้ดังนี้

1. ข้อมูลที่เป็นความรู้
2. เจตคติ
3. ทักษะ

ไว้ดังนี้

ดีเซ็คโค (De Cecco 1968 : 273-277) แบ่งประเภทของเนื้อหา

1. ทักษะ
2. ความรู้ที่เป็นข้อมูลธรรมดา
3. ความคิดรวบยอดและหลักการ
4. การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ และการค้นพบ

สำหรับประเภทของเนื้อหาในหนังสือ การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ของ สจ๊วต อุทราพันธ์ (2526 : 71) ได้แบ่งออกเป็น 5 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ข้อเท็จจริง และความรู้ธรรมดา
2. ความคิดรวบยอด และหลักการ
3. การแก้ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์
4. ความสามารถ และทักษะทางกาย
5. เจตคติ และค่านิยม

จากแนวคิดในการจัดประเภทเนื้อหาสาระ ของนักการศึกษาหลายท่าน—
 ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้รวบรวมมาเป็นแนวทางในการจัดประเภทของเนื้อหาสาระ
 สำหรับใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งประเภทของเนื้อหาสาระออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. ข้อเท็จจริง และความรู้ที่เป็นข้อมูลธรรมดา
2. ความคิดรวบยอด
3. หลักการ
4. การแก้ปัญหา
5. การคิดสร้างสรรค์ และการค้นพบ
6. ความสามารถและทักษะทางกาย
7. เจตคติ และค่านิยม

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี

ลักษณะความเป็นพลเมืองดี เป็นสิ่งที่ควรเสริมสร้างให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ เพราะหากพลเมืองของประเทศเป็นคนที่มีความดีแล้ว ประเทศก็ย่อมจะเจริญก้าวหน้า และสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยความสงบเรียบร้อย ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ได้แก่ การมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ มีความขยันหมั่นเพียร ฯลฯ ซึ่งลักษณะเหล่านี้ได้มีผู้ทำการศึกษาวิจัยในแต่ละลักษณะดังนี้

ความรู้สึกรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนและมีความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นคนมีความรับผิดชอบสูงนี้ เป็นลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นความราบรื่นสงบสุข นอกจากนี้ ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศด้วย (จรรยา สุวรรณทัต 2521 : 28) ยุกา อานันท์พลี (2515 : 28) ได้ให้นิยามปฏิบัติการของความรู้สึกรับผิดชอบว่าเป็นบุคลิกลักษณะของบุคคล ซึ่งเมื่อปะทะสัมพันธ์กับสภาพการณ์หรือบุคคล จะแสดงพฤติกรรมออกมารวม ๆ กัน ด้วยการงานขยันขันแข็ง บากบั่นไม่ทอดทิ้ง ต่อสู้อุปสรรคเป็นที่ไว้ใจได้ มีความปรารถนาที่จะทำให้อีกว่าเดิม ควบคุมตนเองได้ มีวินัยในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง เชื่อมั่นในตนเอง และยึดมั่นในกฎเกณฑ์

ในการศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวล ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และความรู้สึกรับผิดชอบ ของเด็กไทย เชื้อชาติไทย ของ วรณี วัชรธรรม (2515 : 4) ได้รายงานว่า ความรู้สึกรับผิดชอบนั้น เป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่กระทำด้วยความซื่อสัตย์ไว้ใจได้ และประพฤติตนอยู่ในกฎของศีลธรรมและหลักธรรมอีกด้วย และโดยเฉพาะความรู้สึกรับผิดชอบนั้น ผู้หญิงจะมีอยู่สูงกว่าผู้ชาย เพราะผู้ปกครองมุ่งหวังฝึกเด็กหญิงในงานบ้านเรือนต่าง ๆ ตั้งแต่อายุน้อย ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการค้นคว้าของกาญจนา ควรสุภา ที่ศึกษาถึงความรู้สึกรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และพบว่า เด็กหญิงมีความรับผิดชอบมากกว่าเด็กชาย

มีมาตรฐานสูงกว่าคุณธรรมบ้านอื่น ส่วนพฤติกรรมจริงทางคุณธรรม ปรากฏว่า บ้าน
ความเอื้อเฟื้อ และความซื่อสัตย์ น้อยกว่าบ้านอื่น นอกจากนี้ เมธี โพธิ์พันธ์
(2523 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่
สัมพันธ์ และความซื่อสัตย์ของเด็กไทย ผลการวิจัยปรากฏว่า มีความสัมพันธ์กันทาง
บวก

สมโชค หลุนาม (2523 : 47-48) ได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่าง
ความซื่อสัตย์ กับความรับผิดชอบ ผลปรากฏว่า ความซื่อสัตย์มีความสัมพันธ์ทางบวก กับ
ความรับผิดชอบ ทั้งนี้เพราะคุณลักษณะของความรู้สึกรับผิดชอบต่อจะควบคุมพฤติกรรมที่ไม่
ซื่อสัตย์ให้ลดลง การทำอะไรไม่ถูกต้อง หรือไม่ซื่อสัตย์นั้น เท่ากับเป็นการไม่รับผิดชอบต่อ
ต่อสังคม ฉะนั้นถ้าสามารถสอนและปลูกฝังให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อสูงเมื่อใด ความ
ซื่อสัตย์ก็จะตามมา

การรักษาระเบียบวินัย เป็นปัญหาสำหรับสังคมไทยมาก เพราะคนของเรา
ขาดระเบียบวินัย วินัยทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็น
ประชาธิปไตย การที่ประชาชนในชาติจะมีวินัยทางสังคมได้คตินั้น จำเป็นต้องได้รับการ
ปลูกฝังและอบรมมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งย่อมนำความว่า สถาบันครอบครัวอันเป็นสถาบัน
ชั้นมูลฐานของสังคม มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยส่งเสริม ปลูกฝัง อบรม ให้บุคลิกภาพ
ดังกล่าวได้รับการพัฒนามากขึ้น หากประชาชนในชาติขาดการปลูกฝังอบรมดังกล่าว
จะทำให้เกิดการขาดวินัยทางสังคม ซึ่งจะเป็นสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ประเทศ
ล้าหลัง เป็นสภาพที่แสดงออกของความบกพร่องทางวัฒนธรรม (นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ
2516 : 4)

ในค่านิยมของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคม คนส่วนใหญ่ของเรายังน้อยกว่าประเทศอื่น อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ แต่
สาเหตุที่สำคัญ ได้แก่ การที่เราไม่ส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานแบบให้พึ่งตนเอง
เราเน้นการพึ่งผู้ใหญ่ให้ตัดสินใจให้ นอกจากนี้สภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนก็
ไม่ต่างไปจากสภาพของบ้าน คือ ไม่ชอบเด็กที่ซุกซน ข้างซักถาม (วีรยุทธ วิเชียรโชติ
2525 : 28)

ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในห้องเรียน ก็มีผลโดยตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก พิณีจ นิวาสบุตร ได้ศึกษาความแตกต่างของสัมฤทธิผลทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์ (interaction) กับครูในแบบอิตาเลียนไทย ประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จากโรงเรียนในเขตการศึกษา 1 จำนวน 6 โรงเรียน เป็นชาย 135 คน หญิง 231 คน โดยใช้แบบวัดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ผลพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย จะมีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอิตาเลียนไทย และแบบปล่อยปละละเลย แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอิตาเลียนไทย และแบบปล่อยปละละเลย ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าลักษณะการปกครองของครูมีผลโดยตรงต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ครูที่มีบุคลิกเป็นนักประชาธิปไตยยอมเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ใช้ความคิดที่เป็นของตัวเอง ผลที่ตามมาคือเด็กจะมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นด้วย (พิณีจ นิวาสบุตร 2519 : บทคัดย่อ)

อนาสตาซี (Anastasi 1968 : 353) ได้รวบรวมลักษณะของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. เป็นผู้มีความรู้สึกไวต่อปัญหา
2. เป็นผู้มองเห็นการณ์ไกล
3. ีความเป็นตัวของตัวเอง
4. มีความสามารถในการคิดหลายแง่มุม
5. มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงความคิดได้อย่างคล่องแคล่ว

เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ สูงจะมีความเป็นผู้นำสูง (จรรยา สุวรรณทัต 2517 : 56) ฉะนั้นความคิดสร้างสรรค์ จึงเป็นลักษณะสำคัญที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับเด็ก เพราะการที่บุคคลมีความคิดสร้างสรรค์นับเป็นการช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลนั้น การที่เด็กประสบความสำเร็จในการทำงานสร้างสรรค์ และผลงานนั้นได้รับความชื่นชม จากผู้อื่นจะมีผลให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี

นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษาถึงลักษณะความเป็นพลเมืองดีในส่วนรวมว่า ควรจะมีลักษณะใดบ้าง เช่น

ชาร์ล คัทลาสแคร์ (Cary 1970 : 4593) แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Education for Citizenship U.S.S.R." เป็นการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการฝึกอบรมความเป็นพลเมืองดีแก่เยาวชน โดยการจัดการสอนในโรงเรียนของรัสเซีย โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา วิธีที่ใช้ในการวิจัยคือ การศึกษาวิเคราะห์แบบเรียน วัสดุสิ่งพิมพ์ที่ได้จากหน่วยงานมาจากผู้วิจัย ได้เข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของรัสเซีย พลเมืองจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จะต้องผูกพันกับรัฐบาล นักเรียนจะมีความคิดไปในทางที่กำหนด กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็ก รัฐบาลจึงพยายามอบรมกลุ่มเพื่อนให้เป็นไปในทางที่กำหนดไว้

ชานท์ (Shants 1973 : 1499- A.) ได้ทำการศึกษาทัศนคติของนักเรียนมัธยมศึกษา ที่มีต่อการเป็นพลเมืองดี กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วยนักเรียนชั้นปีที่เก้า จนถึงชั้นปีที่ 12 จำนวน 1031 คน จาก 3 โรงเรียนในเขตชานเมือง และครู จำนวน 175 คน เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งประกอบไปด้วยทัศนคติต่อคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย การเป็นพลเมืองดี ความสนใจทางด้านการเมือง ความเชื่อในหลักประชาธิปไตย และความคิดที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. นักเรียนไม่ว่าจะเป็นเพศใด ระดับชั้นใด หรือโรงเรียนใด จะมีทัศนคติต่อคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยเหมือนกัน
2. ความสนใจทางด้านการเมืองของนักเรียนที่ต่างเพศ ต่างระดับชั้น และต่างโรงเรียนกัน จะเหมือนกัน
3. ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างชั้นของนักเรียน และทัศนคติที่มีต่อคอมมิวนิสต์ทางด้านการเมือง หรือความเชื่อในหลักของประชาธิปไตย
4. ความคิดของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดดำเนินการของโรงเรียน ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมการเมือง หรือภาพพจน์ของการเป็นพลเมืองดี

อีเวลิน พี อีวานส์ (Evans 1975 : 4147 A) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองต่อเด็กในระดับประถมศึกษาในคานาเสตรัฐกิจ บุคลิกภาพมนุษยสัมพันธ์ และวิชาการ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างความคาดหวังของผู้ปกครอง, ผู้ปกครองที่มาจากชนชั้นกลาง คือ ผู้ปกครองที่มาจากชนชั้นกลาง ต้องการให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ พัฒนาสุนทรีย์ รู้จักเล่นอย่างยุติธรรม และรู้จักกำหนดเวลาของตน ส่วนผู้ปกครองที่มาจากชนชั้นล่าง เน้นในด้านความต้องการให้เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ผู้ปกครองที่มีสถานภาพต่างกันมีความคาดหวังเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กแตกต่างกันดังนี้

ในด้านพื้นฐานการศึกษาของผู้ปกครอง ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่ำ ต้องการให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และรู้จักฝึกปฏิบัติ สุนทรีย์ ส่วนผู้ปกครองที่ได้รับการศึกษาสูง ต้องการให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้ความรู้ที่เรียนมาและมีความสามารถในการอ่าน

ในด้านขนาดของครอบครัว ผู้ปกครองในครอบครัวขนาดใหญ่ต้องการให้เด็กใช้เวลาว่างอย่างประหยัด รู้จักสร้างตัว รู้จักใช้สิทธิ พัฒนาความรับผิดชอบ ปรับปรุงสังคม และรู้จักแบ่งเวลา - ส่วนผู้ปกครองในครอบครัวขนาดเล็กเน้นให้เด็กมีความสามารถในการอ่าน

ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก ผู้ปกครองของเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ของการเรียนต่ำ ต้องการให้เด็กใช้เวลาว่างอย่างประหยัด และรู้จักสร้างตัวมากกว่า ผู้ปกครองของเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

ในด้านเพศ ผู้ปกครองที่เป็นชายเน้นในเรื่องต้องการให้เด็กประหยัดในการใช้จ่ายมากกว่าผู้ปกครองที่เป็นหญิง

ชาลี ลัทธิต ได้ศึกษาคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองที่บางประการจากนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ชาลี ลัทธิต 2507 : 61-65) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 291 คน และกำหนดคุณธรรมด้านต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดี 10 ด้าน คือ

คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ คุณธรรมที่มีต่อตนเอง คุณธรรมที่มีต่อศาสนา
 คุณธรรมด้านการเรียน คุณธรรมที่มีต่อชุมชน คุณธรรมที่มีต่อผู้อื่น คุณธรรมที่มีต่อครอบครัว
 คุณธรรมด้านมนุษยธรรม คุณธรรมด้านอำนาจ คุณธรรมที่มีต่อประเทศชาติ
 ปรากฏว่า เด็กชายและเด็กหญิงมีความเห็นในคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีสอดคล้อง
 กันทุกประการ

รัชณี สุริยา ได้สำรวจทัศนคติของผู้ปกครองเกี่ยวกับเด็กไทยในอุดมคติใน
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของกลุ่มผู้ปกครอง
 ที่มีระดับเศรษฐกิจต่างกันในเรื่องคุณลักษณะของเด็กไทย ผลการวิจัยปรากฏว่า
 ผู้ปกครองที่มีระดับเศรษฐกิจต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในเรื่องคุณลักษณะที่
 ต้องการให้มากที่สุดของเด็กหญิงและเด็กชาย คุณลักษณะสำคัญที่สุดที่ผู้ปกครองต้องการ
 ให้เด็กหญิงและเด็กชายมีในด้านต่าง ๆ มีดังนี้ ด้านลักษณะท่าทาง ผู้ปกครองต้องการ
 ให้เด็กหญิงและเด็กชายแต่งกายสะอาด เหมาะสมกับวัยและโอกาส ด้านความสามารถ
 ผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายรู้จักแก้ปัญหา รู้จักเอาตัวรอด ด้านการควบคุม
 อารมณ์ ผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายมีความควบคุมอารมณ์ของตนเอง
 ด้านความสนใจผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายมีความมั่นใจในภาระเรียนและ
 การทำงาน ผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายตั้งใจเรียนและตั้งใจทำงาน
 ส่วนด้านการปรับตัวทางสังคม ผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายเป็นมิตรกับ
 บุคคลทั่วไป เข้าสังคมได้

สำหรับการเปรียบเทียบการจัดลำดับความสำคัญของคุณลักษณะของเด็กไทยใน
 อุดมคติ ปรากฏว่า ผู้ปกครองที่มีระดับเศรษฐกิจต่างกันให้ความสำคัญของคุณลักษณะ
 ที่ต้องการรองลงมาแตกต่างกัน (รัชณี สุริยา 2508 : 30-39)

วัลลภ พุ่มพวง ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความ
 เป็นพลเมืองดี" เมื่อพุทธศักราช 2514 โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นสัมภาษณ์ความ
 คิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างคนไทยในจังหวัดมหาสารคามที่บรรลุนิติภาวะแล้ว จบการศึกษา
 ประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วไม่ได้ศึกษาต่ออีก ในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ผล
 ปรากฏว่า คนไทยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไม่ถูกต้องในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา

เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี และเรื่องความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย ชายกับหญิงยังมีความคิดเห็นแตกต่างกันในบางเรื่อง เช่น หลักคำสอนของศาสนาพุทธ เรื่องเหตุผลในการให้อภัยและช่วยเหลือกัน เรื่องภารกิจที่ต้องปฏิบัติเมื่อไปวัด และ เรื่องการเลือกระหว่างกฎหมายกับประเพณีของท้องถิ่น (วัลลภ พุ่มพวง 2513 : ม-ง)

สวนา พรพัฒน์กุล (2520 : 57-63) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีของเด็กไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาแนวโน้มของความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีของเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างว่า อยู่ในระดับใด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีที่สร้างขึ้นตามแนวของ ชาลส์ เอฟ แอนเดรอน และคำถามแบบปลายเปิด ตามเกี่ยวกับความรู้ใน 11 ข้อ คือ ความรู้เกี่ยวกับ

1. ข้อเท็จจริง
2. รัฐบาล
3. ผู้มีอำนาจหน้าที่ทางการเมือง
4. เศรษฐกิจ
5. การบริหารการปกครอง
6. อำนาจของผู้บริหารด้านต่าง ๆ
7. การกินที่อยู่ดี
8. ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง
9. คุณธรรม
10. ทิศทางการเมือง
11. แหล่งความรู้ความเข้าใจ

และได้ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเรียนในตัวเมืองกับกลุ่มโรงเรียนนอกเมือง ผลของการวิจัย ปรากฏว่า ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีของเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวมอยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ในด้านข้อเท็จจริง ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารการปกครอง การกินที่อยู่ดี อำนาจทางการเมือง ความสงบเรียบร้อย และมีความสำนึกสูงเพียงด้านเดียว คือ ด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้เด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างยังมีความเข้าใจ

ว่าประชาธิปไตย คือ ความมีอิสระเสรีที่บุคคลจะทำอะไร โดยไม่มีขอบเขตจำกัดถึงร้อยละ 80 จึงสมควรจะได้มีการปรับปรุงหลักสูตร และฝึกอบรมให้ครูที่ขึ้นตัวในการให้การศึกษอบรมแก่นักเรียนในเรื่องหน้าที่ของพลเมืองดี

สมพงษ์ สอนสุภาพ (2521 : 195-201) ศึกษาวิจัยความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ของโรงเรียนกรมสามัญศึกษา และองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 12 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง 500 คน พบว่า เด็กมีความคิดรวบยอดที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือ การมีความรับผิดชอบการทำงานเป็นหมู่คณะ การเคารพในความเสมอภาคกันของมนุษย์ การมีวินัยในตัวเอง การใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจหา การรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น การยอมรับในเหตุผล การประนีประนอม การมีใจกว้าง การนับถือความยุติธรรม การเคารพกฎหมาย และที่มีความคิดรวบยอดที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในค่าน การมีความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ การทำงานเป็นหมู่คณะ การประนีประนอม การนับถือความยุติธรรม การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การเคารพในเสรีภาพของบุคคล-การเคารพกฎหมาย-การมีความรักชาติ

สุนทรี โคมิน (2522 : 75 - 77) วิจัยพบว่า ค่านิยมของคนไทยค่านิยมหลายปลายทางชีวิตที่คนไทยโดยส่วนรวมให้ความสำคัญ 5 อันดับแรกนั้น เป็นค่านิยมที่มุ่งเพื่อชีวิตส่วนตัวแทบทั้งสิ้น เช่น "ความสุขในครอบครัว" "ความพอกพูนใจในตนเอง" "ความสำเร็จในชีวิต" "การมีชีวิตที่สุขสบายพอควร" ยกเว้นค่านิยม "ความมั่นคงของชาติ" ที่เป็นค่านิยมค่านิยมเพียงอันเดียว

ในปีพุทธศักราช 2522 วันเพ็ญ คำเมือง ได้ทำการวิจัยลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในทัศนะของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดีของนักเรียนมัธยมศึกษา เปรียบเทียบทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของพลเมืองดี ของนักเรียนระหว่างชายกับหญิง นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นกับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์

ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติเป็นผลเมืองดี นักเรียนชายกับหญิง นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนที่อยู่ใน โรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์ มีทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีไม่แตกต่างกัน ทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา ของบิดา อาชีพของบิดามารดา แต่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของมารดา และการเลี้ยงดูสั่งสอนของบิดามารดา นักเรียนส่วนใหญ่เป็นผู้มองโลกในแง่ดี และทัศนคติเกี่ยวกับลักษณะของผลเมืองดีของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกต่อมนุษยชาติ และสิ่งแวดล้อม (วันเพ็ญ คำเมือง 2522 : ง-ฉ)

สุจิต มัชยานนท์ (2524 : 30 - 31) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความเป็นผลเมืองดีของนักศึกษาผู้ใหญ่ในโครงการการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานในจังหวัดเชียงใหม่" โดยมีวัตถุประสงค์จะศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ช่วยสร้างเสริมความเป็นผลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนที่โครงการให้การศึกษแก่ผู้ใหญ่ในโครงการเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานได้กระทำอยู่ ซึ่งทั้งนี้ได้รวมเอาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งด้วย สำหรับเกณฑ์การเป็นผลเมืองดีนั้นได้คัดแปลงมาจากแนวคิดของ ดรูสเปียร์กับริฟเบิ้ล 1971 มี 8 ประการด้วยกัน คือ ความเชื่อมั่นในตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเป็นผู้นำและผู้ตาม การปฏิบัติตามกฎหมายของความปลอดภัย การมีสุขนิสัยที่ดี การรู้จักรักษาของส่วนตัวและของสาธารณะ การเคารพสิทธิของผู้อื่น และความเป็นสุภาพชน ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กับผลสัมฤทธิ์ของการเป็นผลเมืองดี มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก และตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเป็นผลเมืองดี ได้แก่ ความปลอดภัย สุขภาพ การรักษาทรัพย์สินสมบัติ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเคารพกฎเกณฑ์และสิทธิของผู้อื่น คุณลักษณะผู้นำและผู้ตาม

คาร์ตัน ศิริวิริยะกุล (2525 : 71-81) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทัศนะของครูประจำชั้น และผู้ปกครองในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งคุณลักษณะที่จะศึกษาเป็น 6 ด้าน คือ ด้านการเรียน ด้านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย ด้านเศรษฐกิจ ด้านอุปนิสัยบุคลิกภาพ ด้านสมาชิกที่ดีของครอบครัว และ

ค่านพลเมืองดีของชาติ ผลการวิจัย พบว่า ครูประจำชั้นและผู้ปกครองมีความคิดเห็นตรงกันดังนี้

1. ในค่านการเรียน คุณลักษณะที่สำคัญมาก ได้แก่ ชยัน ตั้งใจ และมีความรับผิดชอบในการเล่าเรียนอยากรู้อยากเห็น และกล้าซักถามครูเมื่อไม่เข้าใจ
2. ในค่านสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย คุณลักษณะที่สำคัญมาก ได้แก่ มีร่างกายแข็งแรง และมีสุขภาพจิตสมบูรณ์ รู้จักโทษของยาเสพติด รู้จักป้องกันและรักษาสุขภาพส่วนตน และส่วนรวม
3. ในค่านเศรษฐกิจ รู้จักใช้ตลอดจนดูแลรักษาสิ่งของและทรัพย์สินสมบัติของตน
4. ในค่านอุปนิสัยบุคลิกภาพ ได้แก่ มีคุณธรรม มีความรักใคร่สามัคคีต่อหมู่คณะ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของงาน มีความศรัทธายึดมั่นในศาสนาและใช้เป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจ
5. ในค่านสมาชิกที่ดีของครอบครัว ได้แก่ รักและใกล้ชิดสนิทสนมกับพ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ปกป้องหาหรือพ่อแม่และญาติพี่น้องเมื่อมีปัญหา
6. ในค่านพลเมืองดีของชาติ ได้แก่ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ภูมิใจรักและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และคุณลักษณะที่สำคัญปานกลาง ได้แก่ สนใจติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของบ้านเมือง รักษาสาธารณสมบัติ และพัฒนาบ้านเมืองให้สะอาดสวยงาม

ทันตีย์ วิหคโต (2527 : 31) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะนิสัยที่กำหนดเอาไว้ในหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ จากเอกสารหลักสูตรกลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ 15 คุณลักษณะ ผลปรากฏว่า คุณลักษณะที่มีความสำคัญในระดับสูง (อันดับ 1-6) และมีความต้องการสูง สอดคล้องกันระหว่างความคิดเห็นของผู้สอน กับผู้ปกครอง และนักเรียนเองดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา คือ ความรับผิดชอบ ความชยัน และความอดทน
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ ความอดทน และความชยัน
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ ความอดทน ความชยัน และความตรง

ต่อเวลา

ข. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์หนังสือและหลักสูตร

ในประเทศฟิลิปปินส์ แอปเพลตัน (Appleton 1952 : 6592) ได้วิจัยเรื่อง "Citizenship Education and Political Socialization of Phillipino School Children in Provincial Setting" จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาผลของการเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองของนักเรียนในชั้นประถมศึกษาในชนบทของประเทศ ซึ่งเรียนอยู่ระดับ 2 และระดับ 4 และระดับ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบให้เลือกตอบ เป็นคำถามที่ใช้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมือง ของรัฐเป็นเกณฑ์ ซึ่งได้แก่นโยบายความรู้ ค่านิยม และทัศนคติ

ผลจากการวิจัย พบว่า การเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองตามหลักสูตรยังไม่ดีพอ ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่จะให้ค่านิยม และทัศนคติที่ดีต่อระบอบการปกครองประชาธิปไตย และวัฒนธรรม ฟิลิปปินส์อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ พบว่า นักเรียนในระดับต้นมีทัศนคติตามคาดหวังไว้ได้คือนักเรียนในระดับสูง แสดงว่าครึ่งหนึ่งของความมุ่งหมายเกี่ยวกับเนื้อหาได้ผลตามระดับชั้น กล่าวคือ ในด้านค่านิยมและทัศนคตินักเรียนในระดับ 2 ได้ผลสำเร็จ 90 เปอร์เซ็นต์ ส่วนนักเรียนระดับ 6 ได้ผลสำเร็จ 60 เปอร์เซ็นต์ แสดงให้เห็นว่า ในการพัฒนาค่านิยมและทัศนคติของเด็ก หลักสูตรมีผลน้อยมาก นอกจากนี้จากการสังเกตตัวแปรอิสระ พบว่า เศรษฐกิจของนักเรียนไม่ได้มีผลต่อทัศนคติและค่านิยมของเด็กในระดับต่าง ๆ และนักเรียน รัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์มีผลการเรียนอย่างไม่แตกต่างกัน

เมสเซียลัส (Massialass 1959 : 124-140) ได้สรุปรวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี และกระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง (citizenship and political socialization) ซึ่งได้พบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีบทบาทต่อการฝึกอบรม ความเป็นพลเมืองดี และความเข้าใจทางการเมือง ได้แก่ บทบาทของครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน หนังสือและตำรา และตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อนักเรียน ทั้งนี้ผู้รวบรวมได้เสนอผลการวิจัยของประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีบทบาทมาก เด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง ครอบครัวที่มีสมาชิกที่มีบทบาททางการเมืองจะเรียนรู้ทางการเมืองได้ดี และการอบรมเลี้ยงดู แบบเคร่งครัดมีผลต่อความไม่พอใจ และทัศนคติในทางที่ไม่ดีต่อการเมือง

ในกลุ่มเพื่อน พบว่า เด็กในฐานะสังคมแบบเดียวกัน มีแนวโน้มที่จะทัศนคติทางการเมืองแบบเดียวกัน สำหรับเด็กวัยรุ่น พบว่า เด็กชายได้รับอิทธิพลมาจากผู้เฒ่า การเล่นกีฬาในกลุ่มของตน ส่วนเด็กหญิงได้จากผู้เฒ่าทางกิจกรรมของกลุ่ม

บทบาทของโรงเรียน พบว่า การสอนมีผลต่อความรู้ความสามารถของบุคคล แต่ผลที่เกิดจะเปลี่ยนแปลงไปตามเนื้อหาที่สอนเกี่ยวข้องกันอย่างไร เด็กในแต่ละระดับมีความสนใจในการเรียนรู้แตกต่างกัน วิชาที่สอน ครูผู้สอนแต่ละวิชา สถานที่ตั้งและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด มีผลต่อการเรียนรู้ทางการเมือง นอกจากนี้ยังได้ พบว่า นักเรียนอเมริกันมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนมากกว่าคนในชาติอื่น ๆ แต่โรงเรียนในประเทศรัสเซียมีอิทธิพลต่อสังคมประภิตทางการเมืองต่อนักเรียนมากกว่าโรงเรียนประเทศสหรัฐอเมริกา

หนังสือและตำราต่าง ๆ ยังมีบทบาทอยู่น้อยมาก โดยพบว่าตำราเรียนไม่ได้กระตุ้นให้นักเรียนมีความศรัทธาอย่างแรงกล้าในวิธีการประชาธิปไตย ไม่ส่งเสริมการวิเคราะห์สังคม เนื้อหาในตำราไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม ทำให้นักเรียนมีความสามารถแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งค่านิยมในสังคม

สำหรับการศึกษาคิวแปรในค่านิยม ปรากฏว่า เด็กชายสามารถเรียนรู้ทางการเมืองได้เร็วกว่าเด็กหญิง เด็กหญิงรับรู้เรื่องการเมืองในรูปตัวบุคคลมากกว่าเป็นสถาบันเด็กหญิง มีความเคารพเชื่อฟังกฎหมายมากกว่าเด็กชาย

ในปี 1971 ครูซ (Cruz 1971 : 665-A) "Analysis of Phillipines Social Study Textbook" เพื่อวิเคราะห์แบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาของฟิลิปปินส์ เกี่ยวกับสังคมศึกษาแนวใหม่ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาในสายสังคมศาสตร์ มโนทัศน์ และการนำไปใช้ความคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ของโลกอย่างกว้างขวาง ปัญหาที่ส่งเสริมความคิด และปัญหาสังคม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีของ วิลเลียม เพรสลีย์ (William Prasley)

โดยกำหนดเกณฑ์ประเมินค่าจากแนวความคิดของวิชาสังคมศึกษาแนวใหม่ เช่น การเน้น
 ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษามากกว่าวิชาประวัติศาสตร์ เน้นการสรุปความคิดรวบยอด
 มากกว่าข้อเท็จจริงที่กำหนดไว้ เน้นความรู้เกี่ยวกับโลกและวัฒนธรรม ของคนกลุ่มน้อย
 ที่ถูกละเลยมากกว่าความรู้ที่เกี่ยวกับประเทศชาติ เน้นการตั้งคำถามระดับสูงแทนการตั้ง
 คำถามระดับต่ำ และ เน้นการสอนเรื่องราวที่เป็นปัญหามากกว่าสอนเนื้อเรื่องที่ไม่เป็น
 ปัญหา ผลการวิจัย ปรากฏว่า หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาของฟิลิปปินส์ ไม่ได้เน้นถึง
 ความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาเท่าที่ควร ไม่ได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์สังคม
 เท่าที่ควร สิ่งที่ขาดหายไปจากหนังสือเรียนสังคมศึกษา คือ การรู้จักสรุปความคิดอย่าง
 เป็นระบบ เพื่อเสนอเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริง นอกจากนั้นหนังสือเรียนได้สนับสนุนลัทธิ
 ชาตินิยมฟิลิปปินส์มากเกินไป ไม่มีหัวข้อเกี่ยวกับประเทศอื่น ๆ จนกว่าจะถึงระดับ 5
 ซึ่งเมื่อถึงระดับนี้แล้วนักเรียนประมาณร้อยละ 39 ก็ได้ลาออกจากโรงเรียนแล้ว การ
 กล่าวถึงชนกลุ่มน้อยในค่านิยมมีน้อยมาก คำถามท้ายบทในหนังสือเรียนนี้ส่วนใหญ่
 เป็นคำถามเกี่ยวกับความจำไม่สนับสนุนให้นักเรียนได้ใช้ความคิด ดังนั้นหนังสือวิชาสังคม-
 ศึกษาของฟิลิปปินส์จึงไม่สามารถทำหน้าที่ ในการสร้างประชากรให้มีความเชื่อมั่นใน
 ตนเองได้

จากผลงานวิจัยของ สมนึก อองเอิบ (2524 : 200-214) ซึ่งได้ทำการ
 วิเคราะห์เนื้อหาของแบบเรียนสังคมศึกษา และหนังสืออ่านประกอบที่กระทรวงศึกษาธิการ
 อนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น ในค่านิยมการสร้างความคิดรวบยอด
 ของความเป็นพลเมืองก็ตามเกณฑ์อันเป็นผลจากการวิจัยของ วัลลภ พุ่มพวง พบว่า

1. แบบเรียนและหนังสืออ่านประกอบในระดับชั้นประถมปีที่ 1-2 ได้บรรจุ
 เนื้อหาที่มีผลต่อการสร้างความคิดรวบยอดในเนื้อหาของหลักสูตร ค่านิยมมากที่สุด
 รองลงมา คือ การอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ส่วน
 เนื้อหาที่มีน้อยที่สุด คือ การติดตามช่างเหตุการณ์สำคัญของท้องถิ่น

2. แบบเรียนสังคมศึกษา ชั้นประถมปีที่ 3-4 ให้น้ำหนัก การสร้างความคิด
 รวบยอดค่านิยมการอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย กับ
 ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยไว้พอ ๆ กัน มากกว่าค่านิยมและคำสอนใน
 ศาสนา และความคิดรวบยอดในเนื้อหาหลักสูตรที่มีน้อยที่สุด คือ ความรับผิดชอบใน

หน้าที่พลเมือง สรุปแล้ว หนังสือสังคมศึกษา ในกลุ่มนี้ทั้งหมดยังไม่เป็นการเพียงพอต่อการสร้างความคิดรวบยอดของความเป็นพลเมืองดี ในด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ของพลเมืองดี ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย และความรู้เรื่องการปกครองประเทศ

3. ผู้ทรงคุณวุฒิและครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า เนื้อหาของแบบเรียนสังคมศึกษา และหนังสืออ่านประกอบในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ยังมีเนื้อหาที่จะให้เกิดความคิดรวบยอด ในด้านความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองน้อย ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม

ผลจากการวิจัยทั้งจากการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือสังคมศึกษา และความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิสอดคล้องกันว่า หนังสือสังคมศึกษาในระดับนี้ยังไม่เกิดการสร้างความคิดรวบยอดของความเป็นพลเมืองดีตามลักษณะของสังคมไทย ตามความมุ่งหมายของหลักสูตรในบางด้าน

ชวลิต นิยมศิลป์ (2522 : 219-220) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษาของครูในภาคการศึกษา 5 ได้แก่ ครูที่สอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา ในจังหวัดราชบุรี 99 คน จังหวัดเพชรบุรี 171 คน และจังหวัดสมุทรสงคราม 90 คน รวม 360 คน ซึ่งสอนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏว่า ครูสอนสังคมศึกษาในภาคการศึกษา 5 เห็นว่า หนังสือสังคมศึกษา 9 เล่ม ให้น้ำหนักในการปลูกฝังคุณธรรมมากในเรื่อง การรู้จักทำประโยชน์แก่ส่วนรวมในระดับปานกลาง มีคุณธรรมเป็นสำคัญ ดังนี้ ความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคล การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง การรู้จักปรับตัว การรักษามนุษยธรรมนิยมประเพณี การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี การรักษามรดกทางวัฒนธรรมไทย

ในปีพุทธศักราช 2523 วิจิตรา สุภากร ได้วิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้านคุณธรรมเฉพาะที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2520-2522 จากการวิเคราะห์คุณธรรมในหนังสืออ่านของเด็ก พบว่า หนังสืออ่านสำหรับเด็กประเภทนิทานสำหรับเด็กและประเภทนิทานชาวบ้าน เน้นคุณธรรมในด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคลเป็นอันดับหนึ่ง และเน้นคุณธรรมในด้านใจไม่ผูกมัดเบียดเบียน หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันและความเมตตา-กรุณาเป็นอันดับสอง สามสี่ ตามลำดับ คุณธรรมในด้านใจละอายและเกรงกลัวต่อ

การกระทำชั่วในค่านิยมที่ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นคุณธรรมที่อยู่ในอันดับสุดท้าย

หนังสืออ่านสำหรับเด็กประเภทวรรณกรรมปัจจุบัน เน้นคุณธรรมในค่านิยมเมตตากรุณาเป็นอันดับหนึ่ง คุณธรรมอันดับสอง คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละกับมารยาทและนิสัย ส่วนบุคคล คุณธรรมที่อยู่ในอันดับสุดท้าย คือ คุณธรรมในค่านิยมมีสัจจะและความจริงใจ ความกตัญญู ความประนีประนอมเอื้อยคดีถ้วน และความมีน้ำใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง

หนังสืออ่านสำหรับเด็กประเภทร้อยกรอง คุณธรรมอันดับที่หนึ่ง คือ มารยาทและนิสัยส่วนบุคคล อันดับสอง คือ หลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน อันดับสุดท้าย คือ คุณธรรมในค่านิยมไม่ล่องเซพติดสิ่งให้โทษ ความประนีประนอมเอื้อยคดีถ้วน และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (วิจิตร สุกาทร 2523 : 83)

วันเพ็ญ เกตุสุกุล (2526 : 66-69) ได้วิเคราะห์แผนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ห้า และหก ของเขตการศึกษา 5 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสอดคล้องของแผนการสอนกับสภาพความเป็นจริงในห้องเรียน ความสอดคล้องของแผนการสอน กับความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง และเสนอแนวทางในการปรับปรุงแผนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในห้องเรียน และความต้องการของท้องถิ่นในเขตการศึกษา 5 ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้เชี่ยวชาญการประกอบอาชีพในท้องถิ่น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 5 และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 5 รวมทั้งสิ้น 998 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบตรวจสอบสภาพการประกอบอาชีพของประชากรในท้องถิ่น แบบสอบถามความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีหาค่าร้อยละ และระดับฐานนิยม ผลการวิจัย สรุปได้ว่า แผนการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ของเขตการศึกษา 5 มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในห้องเรียน โดยเฉพาะวิชาชีพ แขนงงานช่าง แขนงงานเกษตร และแขนงงานอาชีพอื่น ๆ อาชีพเกือบทุกแขนงงานในแผนการสอน กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ มีความจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม และแผนการสอน

กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ดังกล่าว สนองความต้องการของนักเรียนทุกแขนงงาน
ยกเว้นงานช่างและงานไฟฟ้า แต่อย่างไรก็ตาม แผนการสอนนี้สนองความต้องการของ
ผู้ปกครองทุกแขนงงาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย